

Lənkəran Dövlət Humanitar Kolleci

Musiqi və təsviri incəsənət şöbəsi

XX-XXI ƏSR MÜASİR MUSIQI ƏDƏBİYYATI

MÜHAZİRƏLƏR

Müəllim: Axundova Sədaqət Həbib qızı.

MÜHAZİRƏ № 1-2.

Mövzu № 1-2. XX əsr musiqi sənətinin inkişaf mərhələləri .

Plan:1.Avropa musiqi mədəniyyəti.

2.Müasir bəstəkarlar.

3.Caz, bluz, rok-pop, Azərbaycan caz nümayəndələri.

XX əsrin əvvəlində Avropanın musiqi mədəniyyətinin inkişafında mühüm yeniliklər baş verir. Qısa müddət ərzində müxtəlif bədii cərəyanlar yaranır, bir çox istedadlı sənətkarlar özlərini tanıdır. **Musiqi**, incəsənət tarixinin yeni, müasir dövrünə qədəm qoyur. Bu yeni mərhələnin səciyyəvi xüsusiyyətlərinə nəzər salaq.

Bildiyimiz kimi XX əsr ümumbəşər tarixində bir çox əhəmiyyətli dramatik, bəzən də faciəvi hadisələrlə əlamətdar olmuşdur. Almaniyada və İtaliyada faşizmin hakimiyyətə gəlməsi - bu və digər hadisələr musiqinin inkişafına təsir göstərməyə bilməzdi. 70 ildən artıq yaşadığımız Sovet İttifaqında isə musiqinin inkişafı kommunist partiyasının sərt nəzarəti, hətta təzyiqləri altında baş verirdi. **Sergey Prokofyev, Dmitri Şostakoviç, Qara Qarayev** kimi görkəmli ustadlar çox zaman əsassız tənqidlərə məruz qalaraq yaradıcılıq fəaliyyətlərini bir qədər məhdudlaşdırmalı olurdular. Bir sözlə, XX əsr musiqisi kəskin təzadlar və mənəvi iztirablarla dolu müasir dövrün sanki bədii inikasıdır.

XX əsrdə musiqinin yeni növləri - əvvəlcə caz, sonra isə rok və pop musiqisi yaranır. Zəmanəmizin musiqi simasını klassik musiqi ilə bərabər, onlar da müəyyənləşdirir. Musiqinin müxtəlif növləri hətta bir-birinə qarşılıqlı təsir göstərməyə başlayır. **Radio, televiziya, video, audio, İnternet** - bu kimi yeni kommunikasiya sistemlərinin kəşfi musiqinin daha geniş yayılmasına və nəticədə onun insanların şüuruna daha dərin təsir göstərməsinə gətirib çıxarır.

Gəlin çağdaş musiqinin əsas bədii təmayüllərinə nəzər salaq. XX əsrin əvvəlində **Avstriya və Almaniya incəsənətində ekspressionizm cərəyanı yaranır.** Şəxsiyyətin cəmiyyətlə qarşıdurması, onun keçirdiyi mənəvi sarsıntıların qabarıq şəkildə ifadəsi ekspressionizm estetikasının əsas prinsipidir ("**ekspression**" sözü fransızca "ifadə" deməkdir). Ekspressionizmin yaradıcıları **Arnold Şönberq (1874- 1951), Alban Berq (1885-1935) və Anton Vöbern (1883-1945)** musiqi tarixinə "Yeni Vyana məktəbinin təmsilçiləri kimi daxil olmuşlar. Şönberqin "İntizar" monodramı, "Ay Pyerosu" vokal silsiləsi, Berqin "Votsek" və "Lulu" operaları, skripka konserti ekspressionizm cərəyanının parlaq təzahürüdür. Ekspressionizmin əlamətləri həmçinin **Maler və Ştraus yaradıcılığının son mərhələsində, Skryabinin və Şostakoviçin musiqisində** də müşahidə olunur. "Yeni vyanalılar" musiqi sənətinə daha bir mühüm yenilik gətirirlər - əsərlərini

“dodekafoniya” deyilən üsulda bəstələyirlər. Dodekafoniyanın şərti - əsərin musiqi materialının müxtəlif yüksəklikdə yerləşən on iki səsin müəyyən ardıcılıq əsasında qurulmasıdır (**yunanca “dodeka” “on iki”, “fon” “səs” deməkdir**). **Dodekafoniya musiqisinə seriya musiqisi də deyirlər.** Qeyd edək ki, dodekafoniya XX əsr dünya musiqisində ən geniş istifadə olunan üsullardan biridir.

Müasir dövrün qeyri-sabitliyindən uzaqlaşmaq, mənəvi dayaq tapmaq məqsədilə XX əsr bəstəkarları **barokko və klassisizm** sənətinin aydın, dəqiq qanunauyğunluqlarını yeni mühitdə canlandırırlar. Bu bədii üslub **neoklassisizm (yəni “yeni klassisizm”)** adlanır. Çağdaş bəstəkarlar musiqi folklorunun qədim laylarına da böyük maraq göstərirlər. Həmin maraq **neofolklorizm** cərəyanının meydana gəlməsi ilə nəticələnir. **İqor Stravinskinin “Müqəddəs bahar” baleti və macar bəstəkarı Bela Bartokun (1881-1945) “Allegro barbaro” əsəri neofolklorizmin ilk parlaq nümunələridir.** Alman bəstəkarı **Karl Orf (1895-1982) “Karmina Burana”, “Ay”, “Ağıllı qız” musiqili səhnə əsərlərində isə qədim rəvayət və əfsanələrə müraciət etmişdir.** XX əsr ispan milli bəstəkarlıq məktəbinin başçısı **Manuel de Falya (1876-1946) “Həyat qısaadır” operasında, “İspaniya bağlarında gecələr” simfonik əsərində, “Füsunkar məhəbbət” baletində ispan xalq musiqisinin hərarətli melodiya və ritmlərini əks etdirir.**

Romantizmin son mərhələsini təmsil edən sənətkarlardan alman bəstəkarı **Rixard Ştraus (1864 -1949) ilk növbədə simfonik musiqinin mahir ustası kimi tanınmışdır.** Onun **“Don Juan”, “Makbet”, “Don Kixot”, “Zərdüştün söylədikləri” simfonik poemaları** obrazların dəqiq, həssas təcəssümü, orkestr palitrasının rəngarəngliyi ilə diqqəti cəlb edir. Ştraus həmçinin **“Qızılgül kavaləri”, “Salomeya”, “Elektra” operalarının** müəllifi kimi də şöhrət qazanmışdır.

Ştrausun çağdaşı **Avstriya bəstəkarı Qustav Maler** də (1860-1911) öz yaradıcılığında simfonik janra üstünlük verir. Möhtəşəm simfoniyaaların müəllifi Maler insan həyatının ən mürekkəb problemlərinə toxunaraq xeyir və şər qüvvələrini qarşılaşdırır.

Caz sənəti də XX əsr bəstəkarlarının yaradıcılığına ciddi təsir göstərmişdir. **ABŞ bəstəkarı Corc Gerşvin (1898-1937)** cazın xüsusiyyətlərini klassik Avropa musiqisinin formaları ilə yüksək sənətkarlıqla birləşdirərək orijinal əsərlər, o cümlədən

fortepiano və orkestr üçün "Blüz üslubunda rapsodiya"sını, "Amerikalı Parisdə" simfonik süitasını, "Porgi və Bess" operasını yaratmışdır.

"Altılar" qrupunun üzvləri: Artur Oneger (1895- 1955), Darius Miyyo (1892-1974), Fransis Pulenk (1899-1963), Jorj Orik (1899-1983), Lui Dürey (1888-1979) və Jermen Tayfer də (1892-1983) caza böyük maraq göstərmişlər.

XX əsrin 50-ci illərində müasir musiqi mədəniyyətində çox mühüm hadisə baş verir - **avanqard cərəyanı** yaranır. Avanqard musiqinin formaları müxtəlifdir. Bunlardan **aleatorika üsulu** ilə yazılmış əsərlərdə musiqi materialının müəyyən qismi ifaçı tərəfindən improvizə edilərək sanki təsadüfən yaranır ("**alea**" fransızca "**təsadüf**" deməkdir).

Gördüyümüz kimi, XX əsr musiqisinin ümumi mənzərəsi öz rəngarəngliyi və zənginliyi ilə seçilir. Müasir bəstəkarlar daim gərgin yaradıcılıq axtarışları aparmaqdadırlar və şübhəsiz ki, yaxın gələcəkdə biz musiqidə yeni bədii tapıntılarla, yeni uğurlarla rastlaşacağıq.

Caz musiqisi

Caz, XX əsrin əvvəlində Nyu-Orlean şəhərində yaranmışdır. Çoxmillətli liman şəhəri olan Nyu-Orleanda hər cür musiqi — həm **reçtaym**, həm ispan və fransız musiqisi, həm **blüz** və həm də **kantri-musiqisi** (Amerikanın ağ əhalisinin ənənəvi musiqisi) səslənirdi. Məhz bu müxtəlif mənşəli musiqi formalarının sintezi nəticəsində Nyu-Orlean cazı və yaxud ənənəvi caz yaranır. **Bu musiqini adətən qara musiqiçilərdən ibarət ansambllar ifa edərdi.** Lakin tezliklə caz musiqisi ağ əhalinin diqqətini də özünə cəlb edir. «**Qara caz**»la daha məhdud **ekspressiyaya malik olan, estradaya yaxın «ağ caz» və ya diksilend üslubu meydana çıxır.** 20-ci illərin əvvəllərində ABŞ-ın qara əhalisinin cənubdan şimala köçməsi ilə əlaqədar **görməli caz musiqiçiləri Nyu-Orleandan Çikaqoya gəlirlər.** Çox keçmir ki, həmin şəhər dünyanın ən möhtəşəm caz mərkəzi kimi böyük şöhrət qazanır. Məhz burada caz musiqisi ilk dəfə qrammofon valına yazılır, radio verilişlərində səslənir.

20-ci illərin və bəlkə də bütövlükdə caz tarixinin ən görkəmli musiqiçisi zənci Lui Armstronqdur. Onun virtuoz truba çalmaq məhərəti, eləcə də nadir, bənzərsiz səsi indiyədək caz ifaçıları üçün bir etalon olaraq qalır.

30-cu illərin əvvəlində caz tarixində baş vermiş daha bir mühacirət dalğası — bu dəfə Çikaqodan Nyu-Yorka — yeni, **svinq** üslubunun yaranmasına gətirib çıxarır («**svinq**» sözünün mənası «**yırğalanma**», «**yellənmə**»dir).

Biq-bənd adı ilə tanınan və tərkiblərini xeyli genişləndirmiş bu ansambllar caza böyük kommersiya uğuru gətirir. «Svinq kralı» klarnet-çalan Benni Qudmen, görkəmli pianoçu və bəstəkar Dük Ellinqton və istedadlı trombonçalan Qlen Miller 30-cuların ən məşhur biq-bəndlərinə rəhbərlik etmişlər.

Gözəl müğənni, «cazın birinci ledisi» Ella Fitzgerald da biq-bəndlərdən birində çıxış etmişdir. Onun ecazkar səsi və improvizasiya qabiliyyəti bu günədək caz musiqisinin ən yüksək, əlçatmaz zirvələrindən hesab olunur.

50-ci illərin əvvəlində bir çox caz musiqiçiləri melodikliyi və mülayim xarakteri ilə seçilən **kul caz (yəni «sərin caz»)** üslubunu yaradırlar. **Bu üslubun banisi cazın ən parlaq simalarından biri — trubaçalan Mayls Devisdir.** Mayls Devis caz musiqisində elektron alətlərin də tətbiq olunmasına tərəfdar çıxır.

60-cı illərin ən populyar caz üslubu **fri-cazdır («fri» «sərbəst»** deməkdir). **Onun ən görkəmli nümayəndələri saksafonçular Con Koltreyn və Ornett Kolman sayılır.**

60-cı illərin sonunda caz kompozisiyalarında müasir rok musiqisinin xüsusiyyətləri tətbiq olunmağa başlayır. Eyni zamanda, rok musiqiçiləri də tez-tez caz improvizasiyalarından istifadə edirlər. **Bu qarşılıqlı bəhrələnmə nəticəsində fyujn və yaxud caz-rok üslubu meydana çıxır.** Onun ilk nümayəndəsi məşhur Mayls Devisin 1970-ci ildə buraxdığı «Bishes Brew» albomu indiyədək caz tarixində ən böyük kommersiya uğuru qazanmış disk hesab olunur. Son illərdə caz musiqisinin taleyində heç bir köklü dəyişiklik baş verməmişdir. Caz-rok üslubunun yeni nəslı — Con Skofild, Mayk Stern (gitar), Markus Miller (bas-gitar) və başqaları pərəstişkarlarını yeni uğurları ilə sevindirirlər.

90-cı illərin sonunda caz faktik olaraq yüzillik yubileyini qeyd edir. Lakin bu ecazkar musiqi cazibəsini, əhəmiyyətini əsla itirməmişdir, əksinə, tükənməz enerjisi və gümrahlığı ilə yeni-yeni nəsilləri getdikcə daha artıq özünə cəlb edir. Lui Armstrong, Dizzi Gillespi, Mayls Devisin şanlı ənənələri davam etdirilir.

Azərbaycan caz musiqisi

Caz musiqisinin əsas qollarından olan Azərbaycan cazının bünövrəsi 30-cu illərin sonunda Niyazi və Tofiq Quliyevin yaratdığı “Dövlət Cazi” adı ilə tanınan Dövlət Estrada Orkestri tərəfindən qoyulmuşdur.

Sonra “Dövlət cazı”nın rəhbəri Rauf Hacıyev olmuşdu. Amma 1950-60-cı illərdə Sovet Sosialist Respublikası İttifaqının (SSRİ) Qərb əleyhinə yönəlmiş təbliğat “maşını” ölkədə bu musiqi janrının inkişafına güclü ziyan vurdu. Ancaq bütün qadağalara baxmayaraq, bu musiqinin fanatları bir yerə toplaşır, Qərb radiostansiyalarını dinləyir, sonra isə eşitdikləri musiqi parçalarını müstəqil surətdə ifa etməyə cəhd edirdilər.

1950-ci illərə qədər Azərbaycan caz ifaçılığında ən önəmli yerlərdən birini saksafonçu, cazmen Pərviz Rüstəmbəyov olmuşdur.

Ötən əsrin 60-cı illərində Qara Qarayev, Niyazi, Tofiq Quliyev və Rauf Hacıyevin dəstəyi və rəhbərliyi ilə Azərbaycanda estrada və caz musiqisinin ikinci həyatı başlanır. “Qaya”, Rafiq Babayevin kvarteti yaranır və nəhayət, Vaqif Mustafazadə dövrü başlanır.

Dünyada lirik cazın banisi sayılan Vaqif Mustafazadə ilk dəfə Gürcüstanda -Tbilisi Dövlət Filarmoniyasında (TDF) “Qafqaz” caz-triosunu təşkil etmişdir.

O, ilk “Leyli” qadın kvartetini, “Sevil” vokal-instrumental ansamblı və “Muğam” instrumental ansamblına rəhbərlik etmişdir. Vaqif Mustafazadə Şərq muğamını qərb dinləyicisi üçün anlaşılacaq dildə - yeni caz dilində təqdim edirdi. İmprovizasiyanın azad xüsusiyyəti muğamla caz əlaqələrinin əsas hissəsinə çevrilmişdi. Vaqif Mustafazadə bunu çox gözəl dərk edirdi və 60-cı illərin əvvəllərində musiqidə **yeni axın - caz-muğam axını** yaratmışdır.

Milli cazın görkəmli nümayəndələrindən **Salman Qəmbərov, Əzizə Mustafazadə, Şahin Növrəsli** və s.-nin adlarını çəkmək olar. Salman Qəmbərovun Bakıda yaratdığı “Bakustik caz” mərkəzi Gürcüstanda, Rusiyada, Almaniyada, İngiltərədə keçirilmiş festival və müsabiqələrdə həmişə rəğbətlə qarşılanmışdır. **17 yaşında Vaşinqton şəhərində Teloyenus Monk adına piano müsabiqəsində**

birincilik alan

Əzizə Mustafazadə ilk

albomu 1991-ci ildə “Aziza Mustafa Zadeh” adı ilə çıxarmışdır.

İkinci albomu Always (Həmişə) ona yüksək Alman musiqi mükafatı sayılan Səs-Akademiyası Mükafatını və Soninin Exo Mükafatını qazandırmışdır. Ə. Mustafazadə bir çox ölkələrdə caz və ənənəvi üslublarda gözəl ifası ilə Azərbaycan cazını layiqincə təmsil edir. **Bu gün dünyada tanınan cazmenlər arasında ABŞ və Avropada beynəlxalq festivallarda çıxışları ilə ən mahir bilicilərini heyrətə salan Şahin Növrəslinin də adı var. Moskva cazmenləri onu “Dünya caz səhnəsinin yeni ulduzu” kimi qiymətləndirmişlər.** 2009-cu ildə Bakıda keçirilən birinci “Bakı Caz Festival”ı (BCF) ölkədə cazın inkişafında müsbət dönüş yaratdı. 2010-cu ildə keçirilən ikinci “Bakı Caz Festival”ı (BCF) dünyanın ən irimiqyaslı festivallarından biri kimi yadda qaldı. Festivalda Azərbaycan ilə yanaşı, əcnəbi caz ifaçıları da iştirak etdi. Hal-hazırda Bakıda fəaliyyət göstərən **“Baku Jazz Center”** Azərbaycanda cazın inkişafına öz töhfəsini verir.

Rok və Pop musiqisi

Bu anlayışın əhatə etdiyi müxtəlif cərəyanlar musiqinin ümumi məzmunu, üslub cəhətləri, hətta ifaçıların zahiri görünüşü ilə bir-birindən xeyli fərqli olsalar da, onların bünövrəsi, mənşəyi eynidir; hamısı blüzdən gəlir.

The Beatles qrupunun 15 albomu dünyanın nüfuzlu hit-paradlarında birinci yeri tutmuşdur.

60-cı illərin əvvəllərində «**The Beatles**» dahi ingilis qrupunun meydana çıxması ilə rok musiqisinin tarixində yeni mərhələ başlanır. Bu məşhur kvartetin gözəl, melodik mahnıları ona dünya şöhrəti qazandırır; **qrupun üzvləri Con Lennon və Pol Makkartni** rok musiqisinin ən tanınmış bəstəkarları sırasına daxil olurlar. The Beatles qrupunun son, «Sgt. Pepper» albomu isə rok musiqisinin sadə əyləncə vasitəsindən musiqinin ciddi, müstəqil növünə çevrilməsini qabarıq şəkildə nümayiş etdirir.

1970-ci ildə fəaliyyətini dayandırmış The Beatles əbədi olaraq dünya musiqisinin tarixinə ən məşhur rok qrupu kimi daxil olub. 1980-ci ildə Con Lennonun fanatik pərəstişkarı tərəfindən qətlə yetirilməsi XX əsr musiqi aləmində baş vermiş ən faciəli hadisələrdən biridir.

Rok musiqisinin ən sabit üslublarından olan soul müasir dövrdə də öz əhəmiyyətini itirmir. Ceyms Braun, Stivi Uander, Rey Çarlz, Dayana Rossun qoyduğu ənənələr Uitni Hyüston, Merayya Kerri, Selin Dion və digərləri tərəfindən layiqincə davam etdirilib. Rok musiqisinin 60-cı illərin sonunda başlanan yeni mərhələsi dahi Amerika gitaraçısı **Cimmi Hendriksin** adı ilə bağlıdır. Gitaranın yeni, ona qədər məlum olmayan ifa imkanlarını kəşf etmiş və «gitarə kralı» adı qazanmış Cimmi səhnədə çox qısa müddət çıxış etsə də (1970-ci ildə o, faciəli surətdə həyatdan getmişdir), müasir rok musiqisinin inkişafına ciddi təsir göstərmişdi.

70-ci illərdə The Beatles-dən təkən almış **soft-rok deyilən (yəni «mülayim, sakit rok»)** bir cərəyan da formalaşır. Onu təmsil edən gözəl bəstəkar və pianoçu **Elton Conun** lirik balladaları dünya şöhrəti qazanır, onun «Goodbye, yellow brick road» albomu isə rok musiqisinin qızıl fonduna əbədi daxil olur.

70-ci illərin ikinci yarısında rok mürəkkəb dövrünü yaşayır. Dünyanın aparıcı qrupları böhran vəziyyətinə düşür, dinləyicilər arasında daha sadə və yaxud qalmaqalçı musiqiyə maraq oyanır. **Bir tərəfdən disko, digər tərəfdən isə pank-rok cərəyanları yaranır.**

Diskonun əsas xüsusiyyətləri gitara, barabanlar və digər «canlı» alətlərin sintezatorlarla əvəz olunması və musiqinin həmişə eyni tempdə — bir dəqiqəyə 112 zərbə düşmək şərti ilə səslənməsidir. «Disko kraliçası» amerikalı müğənni **Donna Sammer**, İsveçrənin **ABBA**, İngiltərənin **Bec Yees**, Yamayka mənşəli musiqiçilərdən ibarət **“Boney M”** qrupları diskonun ən parlaq təmsilçiləridir.

“ABBA” qrupu

“Boney M”

80-ci illərdəki rok və pop musiqisinin nəzərəçarpan xüsusiyyətlərindən biri də videoklip industriyasının yaranmasıdır. Bu dövrdən etibarən mahnı qısa musiqili film — videoklip vasitəsilə də təqdim oluna bilər. Məşhur MTV firmasının 1982-ci ildə gecə-gündüz fasiləsiz kommersiya kanalının açılması videokliplərin istehsalına mühüm təkən verir. Sözsüz, videoklip hər bir mahnıya xüsusi yaraşlıq vermək, onu kiçik bir tamaşaya çevirmək məqsədi güdür. 80-ci illərin rok və pop musiqisində daha bir xüsusiyyət də nəzərə çarpır. Qrupların əvəzinə ayrı-ayrı solistlər meydana çıxıb geniş rəğbət qazanırlar.

Maykl Cəksonun 47 milyon nüsxəsi satılan «Thriller» albomu (1982) dünya rok və pop musiqisinin ən populyar albomu hesab olunur.

Maykl Cəkson, Madonna, Prins, Tina Törner və başqalarının albomları misli görünməmiş tirajlarla istehsal olunur. 80-ci illərdə maraqlı bir üslub — musiqinin müşayiəti ilə sürətli ritmik danışlıq prinsipinə əsaslanan hip-hop (və ya rep) üslubu meydana çıxır. ABŞ-ın böyük şəhərlərində qara əhalinin yaşadığı məhəllələrdə

yanmış hip-hop üslubunun ulduzları da əsasən qaradərili ifaçılar — Em Si Hammer, Ays Kyub və Tupak Şakurdur.

Rok və pop musiqisinin geniş panoramını nəzərdən keçirərkən biz əsasən ABŞ və İngiltərənin bu sahədəki nailiyyətlərinə üz tutduq. Bu da təbiidir — rok və pop musiqisinin beşiyi sayılan həmin ölkələr bu günədək də onun aparıcı təmayüllərini müəyyən etməkdədir. Lakin dünyanın digər qitələrində də populyar musiqinin özünəməxsus növləri yaranıb dünya musiqisi xəzinəsinə daxil olmuşdur.

Belə ki, 70 — 80-ci illərdə İtaliya estrada musiqisi geniş şöhrət qazanır. **Adriano Çelentano, Toto Kutunyo, Rikardo Folyi, Riki e Poveri** qrupunun ifasında səslənən mahnılar incə mülayim xarakteri və xüsusən də zəngin melodik üslubu ilə ingilis-dilli pop musiqisindən sanki „yorulmuş“ dinləyicilərin ruhunu oxşayır.

Romantik balladaların misilsiz ifaçı, bənzərsiz səs tembri olan **Demis Russos** ümumdünya şöhrəti qazanmış ilk yunan müğənnisidir.

Biz müasir **rok və pop musiqisinin bir növ ümumi «xəritə»sini təqdim etdik**. Musiqi xəzinəsinə bir sıra görkəmli sənətkarlarla və bədii cərəyanlarla zənginləşdirmiş rok və pop musiqisi dünya mədəniyyətinin ayrılmaz və dəyərli bir hissəsidir.

Azərbaycan musiqisində yeni janr - Simfo-folk-rok "Bəhramnamə"

Eldar Mansurovun "Bəhramnamə" əsəri onun **atası, məşhur tarzən Bəhram Mansurovun əziz xatirəsinə həsr olunub**. Zəmanəsinin ən görkəmli ifaçılarından olan Bəhram Mansurov muğamlarımızı dünyaya tanıtdıran ilk musiqiçidir. 1971 və 1975-ci illərdə UNESCO ilk dəfə məhz onun təkrarsız və virtuoz ifasında Azərbaycan muğamlarını val şəklində çap etmişdi. O vaxt bu fakt Azərbaycan mədəniyyətinin tarixində böyük və mühüm hadisə hesab olunurdu. İllər keçdi və yenə milli musiqimizin tarixində böyük hadisə baş verdi. Və nə yaxşı ki, bu hadisə də böyük tarzənin adı ilə bağlıdır. "Bəhramnamə" layihəsi əvvəlcə albom şəklində musiqisevərlərə təqdim olundu. 2005-ci ilin dekabrın 1-də Heydər Əliyev adına Sarayda, **UNESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın dəstəyi ilə "Bəhramnamə" layihəsinin təqdimatı keçirildi**. Musiqiçilər tamaşaçıları yeni janrla tanış etdilər. Onun adı **simfo-folk-rok**dur. Burada simfoniya, rok, caz və muğam harmonik şəkildə vəhdət təşkil edir. Zala toplaşanlar Eldar Mansurovun yeni yaratdığı orkestrin müşayiətilə "Bəhramnamə"nin canlı ifasını ilk dəfə eşitdilər. **Pianoçular Nazim Əhməd və İlqar Bakıxanov, bas gitarada Ramiz Ağazadə, gitarada Rafiq Rəsulov, tarla çalan Yaşar Hüseynov və zərb alətləri ifaçısı Sergey Krasnyanskidən ibarət olan orkestr "Bəhramnamə"ni yüksək səviyyədə musiqisevərlərə təqdim etdilər**. Bəstəkarın qardaşı – tarzən Elxan Mansurov orkestrin müşayiətilə "Mahur-hindi", "Segah", "Şüştər", "Rast", "Bayatı-Şiraz", "Bayatı-kürd", "Çahargah", "Humayun" muğamları əsasında yazılmış kompozisiyaları atasından yadigar qalmış tarda ifa etdi. Bu muğamlar, amma

digər interpretasiyada – **vokal-instrumental variantda populyar müğənni Manana və xanəndə Elbrus Abdulzadənin ifasında səsləndi. "Bəhramnamə"də Şərq və Qərb görüşüb.** Hər iki sivilizasiyanın kəsiyində yerləşən Azərbaycan bu iki qütbü özündə birləşdirir. Eldar Mansurov orijinal sintez yaradıb: o, simfoniya, rok və muğamı birləşdirib və onları cazla daha da rəngarəng edib. "Bəhramnamə"də səslənən hər bir kompozisiya musiqçilərin ifasında Şərq və Avropa motivlərinin vahid bitmiş formasıdır. Klassik Azərbaycan muğamı təməmilə yeni şəkildə – müasir Avropa ritmlərinin müşayiəti ilə təqdim olunub.

"Bəhramnamə-2" 2005-ci ildə ifa olunmuş "Bəhramnamə" layihəsinin davamıdır. Bəstəkar bu yeni layihədə həm səslənmə, həm də forma etibarilə yenilliklər etmişdir. **Birinci layihədən fərqli olaraq Eldar Mansurov burada Azərbaycan milli musiqi aləti olan tardan və rok qrupundan başqa ilk dəfə böyük simfonik orkestrdən istifadə edir.** Bu üç müxtəlif janrlara aid olan alətlər bir-biri ilə sintezdə çox gözəl və həmahəng səslənir. "Bəhramnamə-2" özündən əvvəlki layihə kimi 2 hissədən ibarətdir – instrumental və vokal. Layihənin vokal hissəsində solistlərdən başqa ilk dəfə olaraq kapella xorundan istifadə olunur. Instrumental hissəsində isə Eldar Mansurov bir sıra yenilliklər edir. Belə ki, bu dəfə tardan başqa, Azərbaycan milli nəfəslı alətlərindən – ney, balaban, tütəkdən istifadə olunur. "Bəhramnamə-2"də "Rast" dəstgahından başqa bəstəkar çalğı praktikasında az ifa olunan "Qafqaz Humayunu", "Nəva-Nişabur", "Çoban bayatı", "Kürdü-Şahnaz" müğamlarına müraciət edir. Ümumiyyətlə, "Bəhramnamə-2" janr, forma və üslubuna görə orijinal və unikal bir layihədir.

İnternet vasitəsilə yuxarıda adları gedən bəstəkar və qrupların əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 3-4.

Mövzu №3-4. Avstriya musiqi mədəniyyəti: Q. Maler.

**Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.
2. Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.**

(1860 –1911)

Qustav Maler romantizmin sonlarında Avstriyalı bəstəkar və dövrünün **aparıcı dirijorlarından** biri olmuşdur.

Maler keçmiş Avstriya İmperiyasının ərazisi olan **Bohemiya**da **Kalisçt kəndində** anadan olmuş, sonralar ailəsi böyüdüüyü **İnglau** yaxınlığına köçmüşlər.

Bəstəkar kimi, Maler **XIX əsr Avstro-Alman ənənəsi ilə erkən XX əsr modernizmi arasında körpü rolunu oynamışdır**. Yaşadığı dövr ərzində drijor kimi şöhrət qazansa da, öz bəstələdiyi musiqilər bir müddət etinasız yanaşmadan sonra geniş şöhrət qazanmışdır. **Nasizm zamanı onun musiqilərinə Avropanın bir çox yerlərində qadağa da qoyulmuşdur**. 1945-ci ildən sonra musiqisi yeni dinləyici nəslə tərəfindən kəşf edildi. Maler o dövrdə bütün bəstəkarlar arasında ən çox dinlənən və ifa edilən bəstəkarlardan biri oldu və XXI əsr üçün bir mövqə qazandı.

Çətin şəraitdə dünyaya göz açan Maler musiqi istedadını erkən yaşlarında göstərməyə başladı. Gustav 4 yaşında piano çalmağı öyrənmiş və tez bir zamanda musiqinin incəliklərinə yiyələnmişdir. Qustav musiqi bəstələməyi sevirdi və 1871-ci ildə daha yaxşı təhsil alması üçün atası onu **Praqada Nyu Town Gimnaziyasına** göndərdi, lakin Qustav orada uğurlu ola bilmədi və tezliklə İqlauya qayıtdı.

Gənc Maler **1875-1876-ci illərdə universitetə qəbul edildi**. Piano dərslərində böyük uğurlar əldə etdi və ilk iki ilin sonunda mükafatlar qazandı. 1877-78-ci illərdə Robert Fuçs və Franz Krennin himayəsi altında bəstəkarlıq və hamoniya üzərində çalışmışdır. 1878-ci ildə Vyana Konservatoriyasını bitirdikdən sonra Maler piano müəllimi kimi pul qazanmış, eləcə də bəstəkarlığa davam etmiş və 1880-ci ildə **“Das Klagende Lied” (“Musiqinin fəryadı”) dramatik kantatasını bitirmişdir**.

O, Avropa opera teatrlarında yüksək vəzifələr yerinə yetirməklə böyük uğur əldə etdi. Kasselin Hessain şəhərində Kral Teatrında bir həftəlik təcrübəsindən sonra Maler 1883-cü ilin avqustundan etibarən teatrın “Musiqi və Xor Drijoru” oldu. Xoşagəlməz mühitdə işləməsinə baxmayaraq, Malerin Kasseldə böyük uğurları oldu. Ən sevdiyi operası olan Veberin “Der Freischütz” tamaşasına rəhbərlik etmiş və 1884-cü il, İyunun 23-də Josef Viktor von Şeffelin “Sakkingenin Carçıları” pyesinə öz musiqisini bəstələmişdir və bu Malerin ictimaiyyət qarşısında ilk peşəkar işi idi.

1889-cu il, Noyabrın 21-də Budapeştdə Birinci Simfoniyanın təqdimatı uğursuzluqla nəticələndi. Sonuncu Budapeşt zəfəri isə “Don Giovanni” tamaşası oldu.

1897-ci ildə Vyana Saray Operasında (Hofoper) direktorluğu isə vəzifəsinin ən yüksək zirvəsi idi. Malerin vəzifədə olduğu dövrdə Hofoper teatrına 33 yeni opera təqdim edildi, qalan 55-i isə yenidən işlənib hazırlandı.

Maler 1901-ci ilin noyabrında Alma Şindler adlı qadınla tanış olmuş, 1902-ci ilin Martın 9-da kiçik bir mərasimlə evlənmişdir. 1902-ci ilin əvvəllərində Vyana

Separatizm hərəkatının tərəfdarı olan **rəssam Alfred Roller ilə görüşmüşdür**. 1 il sonra Maler onu Hofoperdə səhnə dizayneri vəzifəsinə təyin etdi. Burada **Rollerın ilk işi “Tristan və İsolda” əsəri oldu**. Maler və Rollerin əməkdaşlığı 25 məşhur əsərin ərsəyə gəlməsiylə nəticələndi.

Ömrünün sonlarında Maler Nyu York Metropolitan Operası və Nyu York Filarmoniyasının qısa müddətlik direktoru olmuşdur. Vyanadakı 10 il ərzində Maler anti-Semit mətbuatından müntəzəm olaraq müqavimət və qarşıdurma görmüş və mövqeyini qorumaq üçün dinini yəhudilikdən katolikliyə dəyişmişdir. Bu 10 il içərisində Maler opera teatrına yeni həyat qazandırdı və sanki onun bütün borclarını təmizlədi, ancaq buna baxmayaraq çox az dost qazanmışdı – deyilənə görə, o öz musiqiçiləri ilə aslan tərbiyəçisi öz heyvanları ilə davranan kimi davranırdı.

1908-ci ilin yayında Avstriyaya qayıtdıqdan sonra Maler burada üçüncü və sonuncu bəstəkarlıq studiyasını qurdu. Burada o, qədim Çin poemaları əsasında Hans Bethgenin mətnlərindən istifadə edərək “Das Lied von der Erde” (“Yer kürəsinin mahnısı”) əsərini bəstələmişdir. 1908-ci ilin sentyabrın 19-da Praqada Yeddinci Simponiyanın təqdimatı uğurdan çox tənqidlə qarşılandı. 1908-09-cu illərdə Maler Nyu York Simponiyası Orkestrası ilə birlikdə üç konsertə rəhbərlik etmişdir.

1909-cü ilin yayında Avropaya qayıdan Maler **Doqquzuncu Simponiyası** üzərində çalışmağa başladı və bu arada Niderlanda da səfər etmişdir.

1909-10-cu illər Nyu York Filarmoniyasındakı dövrü uzun və yorucu olmuşdur. **1910-cu** ilin yayında Maler **Onuncu Simfoniyası** üzərində çalışmış və 1910-cu ilin Noyabrında Alma ilə birlikdə Nyu Yorka qayıtmışdır.

1910-cu ilin Miladında daimi olaraq boğaz ağrısından əziyyət çəkməyə başladı. 1911-ci ilin Fevralın 21-də Maler 40 °C hərarətin olmasına baxmayaraq, Karnege Hall-da keçirilən Veberin "Oberon" Uverturası, List-in Preludaları, Mendelsonun Skripka konserti və Bethovenin Yeddinci Simfoniyasından ibaret konsert proqramında təkidlə olsa da iştirak etdi və bu konsert Malerin rehberlik etdiyi son konsert oldu. Üç aya qədər vaxtı yataqda keçirdikdən sonra **Maler, mayın 18-də vəfat etdi.**

Maler böyük Alman simfonisti kimi tanınmışdır. Malerə görə Vaqner, Bethovendən sonar, onun musiqisinin inkişafında tesiri olan yeganə bəstəkardır.

Malerin yaradıcılığı iki janrdan ibarətdir: simfoniya və mahnılardan. Bitirdiyi doqquz simfoniyasından başqa, onun başlıca əsərlərini "Yolçunun mahnıları", "Uşaqların ölməsi haqqında mahnılar" mahnı silsilələri, simfoniyanın sintezi və "Yer kürəsinin mahnısı" mahnı silsiləsi təşkil edir.

Malerin **simfonik yaradıcılığı bir qayda olaraq üç dövrə bölünür.** I dövrdə Vunderhorn poemalarını oxuması üstünlük təşkil edir və **ilk dörd simfoniya**dan ibarətdir. Malerin yaradıcılığının **II dövrü 5-ci simfoniya**dan **7-ci simfoniya**yə qədər olan dövrdür. Burada Maler üçüncü simfoniyasında da istifadə etdiyi şeypur kimi qeyr-adi musiqi alətlərindən istifadə etmişdir. Malerin simfonik yaradıcılığının **III dövrü** tamamlaya bilmediyi **8, 9 və 10-cu simfoniya**larından, eləcə də **"Yer kürəsinin mahnısı"** mahnı silsiləsindən ibarətdir.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 5.

Mövzu №5. Avstriya musiqi mədəniyyəti: A. Şönberq.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

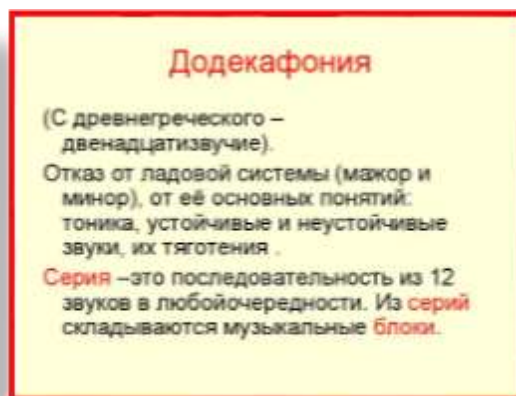
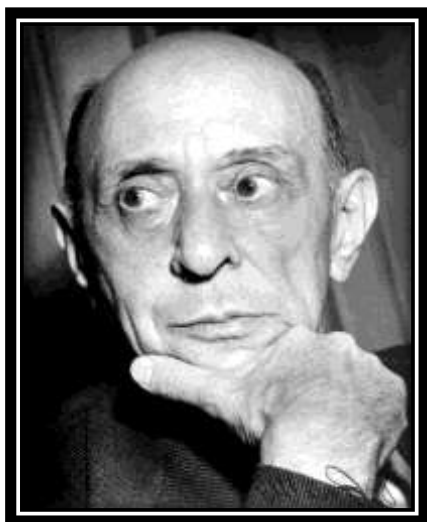
2. Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

Avstriyanın paytaxtı Vyana musiqi innovasiyalarının əsas mərkəzi hesab olunur. Vyananın mədəni mərkəz statusunun formalaşması XVI əsrin əvvəlində başlamışdır. Günümüze qədər uzun yol qət edən Vyana klassik musiqi məktəbi daima inkişafda olmuşdu. 6 yanvar 1870-ci ildə açılan Vyana filarmonik orkestri dünyadakı üç ən yaxşı konsert zalından biri hesab olunur.

1939-cu ildən **Qızıl zaldan auditoriyası dünyanın 44 ölkəsindən bir milyard dinləyici toplayan məşhur "Vyana filarmonik orkestrinin yeni il konserti" yayımlanır.** Dünyanın ən yaxşı orkestrlərindən biri hesab olunan Vyana filarmonik orkestrinin üzvləri Vyana dövlət operasının ifaçıları arasından secilir.

XX əsrin ilk otuz ilində Vyanada "Yeni Vyana məktəbi" adlanan məktəb estetik prinsipləri ilə diqqət çəkir. Bu məktəb, **Arnold Şönberqin** aktiv yaradıcı və pedaqoji təşkilatçılıq fəaliyyəti və tələbələri ilə birlikdə yaratdığı, dünya musiqişünaslığı diskursunda adını almış bəstəkarlıq məktəbidir.

Arnold Şönberqin özündən əlavə **Yeni Vyana məktəbinə Anton Vebern, Alban Berq** kimi bəstəkarlar həmçinin **Hans Eysler, Viktor Uilman, Henrik Yaloveç** və başqaları aid edilir.

Arnold Şönberq (1874-1951)

Yeni Vyana Məktəbinin banisi Arnold Şönberq dünya musiqi tarixində novator bəstəkarlardan sayılır. Onun novatorluğu ondan ibarət idi ki, o, yeni musiqi sistemi sayılan **dodekafoniyayı** yaradıb.

O, bu yeniliyi öz **tələbələri A.Berq və A.Vebernə** birlikdə edib. Bəstəkar burada musiqinin ənənəvi prinsiplərindən uzaqlaşmağa çalışır. Beləliklə, o, **atonal sistemi yaradır**. Bu sistem səslərin sabit – qeyri sabit bölgüsünü inkar edir. Atonallıq üçün xarakterik olan cəhətlər: **dissonansların üstünlüyü, həlli olmayan gərginliyin stabilliyi “İntizar” monodramında öz əksini tapır**. Bəstəkar vokal janrında novator kimi çıxış edərək dövrün əsas əsəri **“Aylı Pyerro”** (söz: A.Jironundur) melodeklomasiya silsiləli vokal məcmuəsidir. O, burada kabera janrının fransız ənənəsini və faciəvi kaberanı yaratmağa çalışıb.

Dodekafoniya atonal musiqinin inkişafı nəticəsində yaranıb. Bu sistemi qurmaq üçün **12 xrammatik səsin hamısından istifadə edilməlidir. Bir seriyə daxilində hər səs yalnız bir dəfə istifadə edilə bilər və təkrara yol verilmir. Səslər arasında üçsəslilərin istifadəsi qadağandır. Seriya 4 formada yazılır: əsas, inversiya, xərcəng, xərcəng-inversiya. Bu 4 formanın qurulması üçün ən əhəmiyyətli əsas formanı qurmaqdır. Əsas qurulur, daha sonra inversiya qurulmağa başlanılır. İnversiyanın ilk və son səsi əsasın ilk və son səsi ilə eynilik təşkil etməlidir. Əsasda qurulan səslər say etibarilə əks istiqamətdə yazılır. Xərcəng əsasın sondan başa, xərcəng-inversiya isə inversiyanın əks istiqamətdə yazılışdır. Bu kvadrat ya bütünlüklə, ya da bəziləri əsər bəstələnməyə istifadə olunur. Əsər bəstələnməyə bu qayda nəzərə alınır. Seriyanın əsas və müxtəlif olmaqla 47 forması mövcuddur.**

Bu sistemdə hesablama ön planda olduğuna görə melodiya arxa plana keçir. A.Şönberqin tonal-atonal musiqiyə keçidindəki kəskin fərqlər atonal-dodekafoniya musiqisinə keçidində bir o qədər də hiss olunmur.

1922-ci ildə tərtib etdiyi sistem haqqında özü belə yazır: “Mən alman musiqisinin yaxın 100 ildə hökmranlığını təmin edəcək bir kəşf etmişəm”.

Bu dövrdən başlayaraq Şönberq Avropa musiqi modernizminin liderinə çevrilir. Yaradıcılığının **dodekafoniya dövrünün orkestr üçün variasiyalar, simli kvartetlər, skripka və orkestr üçün konsert və orkestr üçün konsert kimi əsərlərində özünün kompozisiya texnikasının tonal yazı və klassik formalarla – rondo, sonata, variasiya və polifonik formalarla uzlaşdırması müşahidə olunur.**

Arnold Şönberq **13 sentyabr 1874-cü ildə Vyana**da dünyaya gəlib. 8 yaşında skripkada çalmağı öyrənəndən sonra musiqi bəstələməyə başlayıb. Musiqi sahəsindəki nəzəri biliklərinin əksəriyyətinə heç kimin köməkliliyi olmadan təkbaşına

viyolənib. 1894-cü ildə özündən 3 yaş böyük bəstəkar Aleksandr fon Semlinskidən kontrapunkt dərsləri alıb.

Bəstəkarın ilk əsəri 1897-ci ildə yazılan D-dur Simli kvartetidir ki, 20 dekabr 1898-ci ildə Vyanada səsləndirilib. Gənc Şönberq operettaların orkestrləşdirilməsi ilə məşqul olur və eyni zamanda yaradıcılıqla da məşqul olurdu. Onun ən məşhur əsəri simli alətlər üçün bəstələdiyi "Maariflənmiş gecə" sekstetidir. op. 4 (1899).

1901-1903-cü illərdə Berlində orkestr drijoru işləyib. 1902-ci ildə bəstəkar "Pelleas və Melizanda" simfonik poemasını yazır.

1904-cü ildən də Vyanada müəllimlik etməyə başlayıb. Anton Vebern, Alban Berq onun tələbələri olublar. 1907-ci ildə ikinci simli kvartetini, 1909-cu ildə "Orkestr üçün beş pyes" əsərini yazır.

1910-cu ildə "Harmoniya dərsliyi" kitabını, ardından da "Лунный Пьеро" ("Aylı Pyero") vokal-instrumental məcmuəsini ərsəyə gətirir.

1919-cu ildə yeni (dodekafoniya) musiqi yaratmaq üçün ətrafına musiqiçiləri toplayır. Onların konsertləri tənqidçilər tərəfindən ciddi tənqidlərə tuş gəlir. Bu konsertlərdə əl çalmaq və onları yayımlamaq qadağan edilir.

1925-ci ildə Şönberq pedaqoji fəaliyyətini davam etdirmək üçün Berlinə qayıdıb. Yəhudi olduğu üçün 1933-cü ildə faşistlərin təqibi ilə üzvləşib. 1898-ci ildə xristianlığı qəbul etməsinə baxmayaraq yəhudi kimi Parisə sürgün edilir. Bundan sonra yenidən yəhudiliyə qayıdır. Bütün bu çətinliklərə baxmayaraq o yaradıcılıq fəaliyyətinə davam edirdi. 1930-cu ildə ən gözəl əsərlərindən birini - bibliya mövzusunda "Moisey və Aaron" operasını yazmağa başlayır. Lakin əsəri tamamlaya bilmir.

1934-cü ildə ABŞ-a köçüb və soyadını Şönberqdən Şöenberqə dəyişir. 1936-cı ildə Los-Ancelesdə Kaliforniya universitetində dərslər deməyə başlayır. 13 iyul 1951-ci ildə Los-Ancelesdə vəfat edir.

Həsiyyə: Azərbaycan musiqisində dodekafoniya üslubundan istifadə edən ilk bəstəkar Qara Qarayevdir (simfoniya №3). Hələ 1961-ci ildə ABŞ-ın Los-Anceles şəhərində keçirilən Beynəlxalq musiqi festivalından qayıdan Qarayev öz təəssüratını ifadə edərək belə deyib: "Biz onlardan əlli il geri qalmışıq". Elə bundan sonra o, Qərbin musiqi sistemlərini, texnologiyasını öyrənməyə başlayır. Bu baxımdan bəstəkarın "Вопросы Литературы" jurnalındakı müsahibəsi ilə tanış olmaq maraqlıdır.

Bəstəkar etiraf edir ki, müasir musiqi sistemlərinin, həmçinin dodekofoniyanın nəzəriyyə və təcrübəsinin əsaslarını öyrənmək üçün çox vaxt sərf edib. Lakin bu yazı texnikasını bəstəkar Şönberqdən fərqli olaraq digər etik və estetik məqsədlər üçün istifadə edib. O, yazır ki, "3-cü simfoniya mən yeni dilin müasir dövrün ruhunu daha gözəl etdirməyə qadir olduğunu deməyə çalışmışam"

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 6.

Mövzu №6. Avstriya musiqi mədəniyyəti: A. Berq.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

Qeyd: XX əsr Avstriya musiqi mədəniyyəti haqqında 5-ci mövzuya bax.

Alban Berq 9 fevral 1885-ci ildə Vyanada tacir ailəsində anadan olmuşdur. Valideynlərinin musiqiyə olan marağı kiçik yaşlarından Alban Berqə təsir göstərmiş, 15 yaşına çatdıqda artıq bir çox mahnı və duet bəstələmişdi. 1904-cü ildə radikal bəstəkar Şönberqlə tanışlığı Berqin həyatında dönüm nöqtəsi hesab edilir. Onlar arasında ilk əvvəl müəllim-tələbə, daha sonra isə dostluq münasibətləri yaranmışdı. **1908-ci ildə Op.1 Fortepiano sonatasını, 1910-cu ildə Op.2 “Mahnılar” məcmuəsini yazır.**

Bəstəkar 1911-ci ildə Helen adlı bir qadınla ailə həyatı qurur və Op.3 simli kvartetini həyat yoldaşına həsr etmişdir.

Alban Berq özünün ilk orkestr əsərini 1912-ci ildə bəstələmişdir. 1914-1915-ci ildə ərsəyə gətirdiyi Op.6 Orkestr üçün 3 əsəri müəllimi Şönberqə 40 yaşı ilə bağlı hədiyyə etmişdir.

Alban Berq 1915-1918-ci ildə hələ əsgərlikdə olarkən məşhur alman **yazıçı Qeorq Büncerin “Votssek” adlı əsərinə yazdığı operasını 1922-ci ildə tamamlayır.** Opera bəstəkara ümumdünya şöhrəti gətirir. Bu əsər musiqi tarixində ilk atonal opera sayılır və XX əsr musiqisinin ən önəmli təmsilçilərindən biri hesab edilir.

Bəstəkarın 1925-ci ildə bəstələdiyi Kamera konserti 1926-cı ildə bəstələnmiş “Lulu” suitasına nisbətən daha klassik bir janra sahibdir. Alban Berq 1935-ci ildə Lulu suitası üzərində çalışarkən işini yarımçıq qoyaraq Skripka Konsertini bəstələmişdir. Bu əsər özünəməxsusluğu ilə seçilir. Əsər Alma Mahler ilə məşhur memar Valter Qropiusun gənc yaşda vəfat edən övladları Manon Qropiusa həsr olunmuşdur.

Bəstəkar əsəri tamamladıqdan bir neçə gün sonra xəstələnmiş və 4 ay müddətində, **24 dekabr 1935-ci ildə vəfat etmişdir.**

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 7.

Mövzu №7. Avstriya musiqi mədəniyyəti: A.Vebern.

**Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.
2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.**

**Anton Vebern
(1883-1945)**

Anton Vebern 3 dekabr 1883-cü ildə Vena şəhərində anadan olmuşdur. Musiqiyə marağı hələ uşaq yaşlarından özünü biruzə vermişdir. O violonçeldə çalır, dirijor olmağı arzu edirdi. Lakin ilk bəstələdiyi əsərlər elə də uğurlu olmamışdır.

1895-ci ildən artıq Anton musiqi ilə ciddi məşqul olmağa başlayır. O fortepianoda və violonçeldə çalmağı professional şəkildə öyrənir.

1902-1906-cı illərdə Qvido Adlerin rəhbərliyi altında Vena universitetində musiqişünas kimi təhsil alır.

1904-1908-ci illərdə isə bəstəkarlıq fənnindən A. Şönberqdən dərs alır. Şönberq onun bir şəxsiyyət və bəstəkar kimi formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynamışdır. Şönberqin sinfində Vebern bəstəkar Alban Berq ilə tanış olur və onlar ən yaxın dost olurlar.

Vebern 1908-ci ildən Avstriyanın şəhərlərində, Almaniyada və eləcə də Praqda opera və simfonik orkestrin dirijoru kimi fəaliyyət göstərir.

1909-cu ildə atonal musiqi sahəsində nəfəs alətləri kvarteti üçün 5 pyes, 1910-cu ildə orkestr üçün 6 pyes yazır.

1915-1916-cı illər hərbi xidmət illəri olmuşdur. Görmə qabiliyyətinin zəif olması səbəbindən ordudan geri göndərilən bəstəkar yaradıcılığına davam edərək səs və fortepiano üçün 4 mahnı yazır.

1922-1934-cü illər fəhlə xor cəmiyyətinə və simfonik orkestrinə rəhbərlik etmişdir.

1927-ci ildə bəstəkar Vyana radiosuna dirijor təyin olunur və bir sıra qastrol konsertlər verir. Həmçinin bir sıra əsərlər də ərəsəyə gətirir: "Simli trio", "Saksafonla kvartet", "On alət üçün konsert" və sairə. Onun əsərləri vaxt etibarilə çox qısa səslənirdi. Məsələn "Baqateldə" adlanan 1-ci pyesi 10 saniyə, 2-ci və 4-cü pyeslər 8 saniyə, 3-cü

və 6-cı pyeslər 9 saniyə, 5-ci pyes 13 saniyə müddətində səslənmişdir. Bəstəkarın 1943-cü ildə bəstələdiyi son əsəri olan ikinci kantatı “Yarım saat” adlandırmışdır.

1920-30-cu illər bəstəkarın yaradıcılığının demək olar ki, çiçəklənmə dövrü olmuşdur. O dirijor kim fəaliyyətini genişləndirmiş, dünyanın bir çox ölkə və şəhərlərində çıxışlar etmiş, tək bəstəkar kimi deyil eləcə də ciddi bir musiqiçi kimi tanınmağa başlamışdır.

1934-cü ildə bəstəkarın 50 illik yubleyi münasibətilə ona professor adı verilir. Dostları Vebernin yubleyini keçirtmək üçün rəsmi dairələrə müraciət etsələr də rədd cavabı alırlar. Bu da bəstəkara çox pis təsir edir.

1927-38-cu illərdə Şönberq və Berqlə birlikdə yeni Vyana məktəbini yaradır və müəllimlik fəaliyyəti ilə məşqul olur. Onun əsərlərində abstrakt üslub, ekspressionizmə xas olan bir sıra xüsusiyyətlər, lad münasibətlərinin pozulması, interval dissonanslaşması kimi ziddiyətli özünəməxsusluq vardır.

O əsərlrinə “Xatirələr”, “ Çevrilmə”, “Qayıdış”, “Qəlb” kimi adlar verərək düşüncələrini açmağa çalışmışdır. **Vebern yaradıcılığının əsasını vokal janrı təşkil edir. İlk vokal əsərlərini o Rike, Qeorqe kimi simfolist şairlərin sözlərinə yazmışdır.1934-cü ildə “Gözün nuru” kantatasını bəstələmişdir.**

Bəstəkarın ömrünün son illəri çox ağır keçir. Tutduğu vəzifələrdən azad edilir, əsərləri ifa olunmur, 1945-ci ildə qələbəyə az qalmış, yeganə oğlu müharibədə həlak olur.

O, yeganə simfoniyasını 3 qızından kiçiyi olan Kristinaya həsr edir.

15 sentyabr 1945-ci ildə Amerikan əsgərinin təsədüfən açdığı güllədən dünyasını dəyişir.

A.Vebern abstrakt düşüncəli, etiqadlı humanist, incəsənətin gözəlliyinə vurğun musiqiçi olmuşdur.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ №8-9.

Mövzu № 8-9. Almaniya musiqi mədəniyyəti: R. Ştraus.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

XIX əsrin sonunda yeni axın, yeni cərəyanlar yarandı. Almaniya da eyni bir dövrdə əmələ gələn impressionizm, ekspressionizm cərəyanı **neoklassizmin** yaranmasına və inkişafına zəmin yaratdı.

RİXARD ŞTRAUS
(1864-1949)

Rixard Heorq Ştraus möhtəşəm simfonik əsərləri və operaları ilə məşhur olan Alman Romantik dövr bəstəkarı, eləcə də orkestr dirijoru və teatr yönetməni olmuşdur. Maler böyük, çoxhissəli simfoniya janrını inkişaf etdirirsə, **R. Ştraus simfonik poema janrını özünəməxsus şəkildə inkişaf etdirmişdir**. Bu istiqamətdə o, F. Listin, qismən də H. Berliozun romantik proqramlılığının bilavasitə varisi kimi çıxış edir. O, həmçinin R. Vaqnerin də davamçısı olaraq, simfonik janrda Vaqnerin leytmotiv texnikasını tətbiq etmişdir.

Ştrausun romantizmi ziddiyyətli xarakter daşıyır. Onun sənətində müəyyən **“haçalanma”** var idi. Romantizmin son dövrünün xüsusiyyətləri bəstəkarın yaradıcılığında başqa üslubların əlamətləri – **naturalizmdən tutmuş ekspressionizmədək, müxtəlif xüsusiyyətlərlə uzlaşırdı**. Ştrausun istifadə etdiyi **dissonans komplekslər gələcəkdə atonal musiqiyə** gedən yolu açırdı. Ştrausun qədim janrların stilizasiyasından istifadəsi XX əsrdə geniş yayılmış neoklassisizmdən xəbər verir. Beləliklə, sərhəd mövqeyində duran bir bədii sənət nümunəsi kimi Ştraus yaradıcılığında romantizm zirvəyə çatır və tədricən yeni üslub axtarıqlarının təsiri müşahidə edilir. Özünün ən yaxşı əsərlərində - “Don Juan”, “Til Ulenşpigel”, “Don Kixot” simfonik poemalarında Ştraus novator kimi çıxış edir və pessimistik əhval-ruhiyyənin gücləndiyi bir dövrdə özündə qüvvə taparaq qəhrəmani xarakterlər, cəsəreti və həyat eşqi ilə heyran edən obrazlar yaradır. “Don Juan”, “Don Kixot”, “Qəhrəmanın həyati” əsərlərində Ştraus öz şəxsi portretini əks etdirir.

Rixard Ştraus 1864-cü ildə Münixdə doğulmuşdur. Atası Frans Ştraus Münix Saray orkestrində birinci xorda çalışmış və 1871-ci ildən etibarən Akademiya professoru olmuş, (1822-1905) anası Jozefin (1838–1910) Münixin ən varlı ailələrindən birinin qızı idi. Ailənin musiqiyə marağının çox olması ilə əlaqədar Rixard altı yaşında ikən tək başına əsər bəstələməyə başlamış, sonra Münix orkestr müdiri Fridrix Vilhelm Meyerdən bəstəkarlıq dərsləri almışdır. Müəlliminin yol göstərməsi və təsiri ilə başlanğıçda klavirdəki çalğısı və mahnı bəstələmələrindən sonra, **Ştrausun**

ilk büyük bəstəkarlıq əsərləri ortaya çıxır: Konsert musiqiləri, bir sonata, bir dörd simli çalğı üçün əsər, iki simfoniya və bir serenada. Ştrausun ilk, rəsmi Opus 1 əsəri böyük orkestr üçün festival marşı olmuşdur və bu marşı bəstələyərkən Ştraus on iki yaşında idi.

1882-ci ildə Münix Universitetində fəlsəfə və sənət tarixi ixtisası üzrə təhsil almağa başladı, amma qısa müddətdən sonra universiteti yarımçıq qoydu. 1882-ci ilin yayında atasını Bayrut Festivalında izlədikdən sonra musiqiçi olmağa qərar verdi. 1883-cü ildə ilk əsəri Münix Saray Orkestr rəhbəri Herman Levi tərəfindən Münixdə ifa olundu. 1883-cü ildə Ştraus Drezden və Berlinə qastrol səfərinə çıxdı. Bu səyahəti əsnasında, yol göstərəni və müəllimi olan Miningər Saray Orkestr rəhbəri Hans Byulov kimi önəmli şəxslərlə tanış oldu. Hans Byulov gənc bəstəkarı öz əsərlərindən birinə orkestr rəhbərliyi etməsi üçün cəsarətləndirdi və 1884-cü ildə gənc Ştrausu orkestr rəhbəri olaraq Miningərə gətirdi. Qısa bir vaxtdan sonra Byulov işini buraxdığına, Ştraus qısa bir zaman üçün onun yerinə keçdi.

Ştraus Miningəndə İohannes Bramsla tanış oldu. O zamana qədər Robert Şuman və İohannes Brams üslubunda bəstələyən Ştraus, Vaqnerçi Ritterlərin təsiri ilə Vaqner üslubuna yönəldi və Ferents Listin simfonik əsərlərini Vaqnerin orkestr üslubu ilə çalmağa başladı.

Ştraus 1886-cı ildə Miningəndən qayıtdıqda Münix Saray Teatrından orkestr rəhbərliyi təklifini aldı. Sonra İtalyaya getdi və orada **“Aus İtalien”** adlı **dördlü orkestr fantaziyasını bəstələdi.** Bir il sonra Münixdə əsərin premyeri oldu. 1886-cı ildə Münix Saray və Bayern Tyatrında üç il dirijorluq etmişdir. Bu zaman ərzində çoxlu simfonik əsərlər bəstələmişdir. Bu tərz əsərlərinin ilki olan **“Makbet”də yaşadığı çətinliklərin sonunda “Don Juan” və ən önəmlisi “Ölüm və Aydınlanma” əsəri bəstəkarın çox sürətlə məşhurlaşmasına və dəyişməz tərzinin yaranmasına səbəb oldu.**

Ştraus Münixdə artıq tam bir Vaqner tərzilə əsər yazmağa başlamışdı. **Bəstəkarın ilk operası “Guntram” adlanır.**

Ştraus 1887-ci ildə Qustav Malerlə tanış olmuşdur. 1889-cu ildə Bayryot Festivalına, oyunların musiqi asistanlığını yapmaq üçün dəvət edildi. Çox yararlı olduğu bu iş Riçard Vaqnerin həyat yoldaşı və festivalın rəhbəri Kozima Vagnerə çox dəyər veriməsini sağladı, belə ki, **Kozima Vaqner, Riçard Ştrausun qızı Yeva ilə evlənməsini istədi.**

1889-cu ildə Veymar Böyük Orkestrinə rəhbərlik etdiyi zaman Vaqnerin əsərlərini səhnələşdirmək üçün işlər gördü və “Tangeyzer”, “Loenqrin” və “Tristan və İzolda” operalarını səhnəyə qoydu. 1894-cü ilin Bayryot Festival oyunlarında beş dəfə “Tangeyzer” operasını səhnəyə qoydu. Festival bitincə evləndi və yenidən Münix Saray Orkestrinin rəhbəri oldu. Münixdəki bu işi apararkən 1894-cü ildə vəfat edən müəllimi Hans von Byulovun yerinə - Berlin Filarmonik Orkestrinin də rəhbəri oldu.

Münixdə işlədiyi zamanlar, Köln və Frankfurtda çox böyük uğur əldə edən, **“Till Ulenşpigelin komik oyunları” (1895), “Ayrıca Zarathustra” (1896) və “Don Kixot” simfonik əsərlərini yazdı.** Riçard Ştraus artıq bəstəkar olaraq məşhur idi və orkestr rəhbəri olaraq da bütün Avropada tanınan bir isim olmuşdu. O, Prussiya Kral Saray Orkestrinin təklifini qəbul edərək Berlinə getdi.

Ştraus Berlində çağdaş bəstəkarların əsərlərinə yer verməyə diqqət göstərdi və Berlin Simfonik Sənətçilər Orkestrini qurdu. Ştraus, sənətçilərin daha yaxşı şərtlərlə çalışmalarını və cəmiyyətdə layiq olduqları yerlərə gəlmələrini sağlamaq məqsədiylə **Alman Bəstəkarlar Kooperativinin qurucularından olmuşdur.**

Berlin illəri, Quzey Amerika, Yunanistan və İtaliya kimi ölkələrə etdiyi səyahətlər və bir sıra əsərlə, eləcədə **“Salomeya” və “Elektra” operalarını bəstələməklə keçdi.**

1908-ci ildə, Qarmisdə yeni aldığı evə köçür. 1910-cu ildə Münixdə ilk Ştraus Həftəsi baş tutdu. Bu həftələr daha sonra Drezden və Vyanada da baş tutdu. 1912-ci ildə **“Ariadne auf Naxos” operasının primyeri Ştuttqartda və “Josephslegende” baletinin primyeri Parisdə** oldu. 1918-ci ilin mayında Vyana Dövlət Operasına getmək üçün Berlindən ayrıldı.

1917-ci ildə Ştraus, dekor ustası Alfred Roller və orkestr rəhbəri Frans Şalk ilə birlikdə, rejissor Maks Reinhardt və Huqo von Hofmanstal tərəfindən başladılan Zalsburqda bir festival qurulması fikrini dəstəkləyir. Bütün təzyiqlərə baxmayaraq, Ştraus və dostları 1920-ci ildə ilk festivalı həyata keçirdilər. Birinci il “Jederman oyunu” əsəri oynandı. 1921-ci ildə konsertlər də festivalda keçirildi və 1922-ci ildə Ştrausun “Don Covanni” operası Zalsburq Festivalında oynanan ilk opera oldu.

1924-cü ildə Ştraus Vyanadakı opera müdirliyi işindən imtina etdi, Almaniyada və xarici ölkələrdə orkestr rəhbərliyinə və bəstəkarlığa başladı. Bu dövrdə “Intermetso”, “Arabella”, “Capriçcio”, “Friedenstaq və Dafna” operalarını yazdı.

Son illəri xəstəliklərlə keçdi. Garmişdəki evinə çəkildi. Müharibənin sonlarına doğru olaraq İsveçrəyə getdi. 1949-cu ildə Garmişə geri döndü. Son bəstələrindən **“Simli orkestr üçün metamorfozlar”** 1946-cı ildə Çürixdə primyerası oldu. 8 avqust 1949-cu ildə Garmişdə vəfat etdi və Garmiş-Partenk məzarlığında dəfn edildi.

Açıqlama: Rixard Ştraus, vyanalı, vals bəstələriylə tanınmış məşhur bəstəkar ailəsi olan Ştrauslarla və bəstəkar Oscar Ştrausla qohum deyil.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 10.

Mövzu № 10. Macarıstan musiqi mədəniyyəti: B.Bartok.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

XIX əsrdə F. List instrumental musiqi sahəsində öz yeni əsərlərini yaratmışdır. 1837-ci ildə Peştdə opera teatrı, 1840-cı ildə isə konservatoriya və filarmoniya cəmiyyəti yaranır. Həmin əsrin son on ilində artıq List və F. Erkel macar musiqi incəsənətinin inkişaf yolunu təyin etmiş oldular.

XX əsrin əvvəllərində B. Bartok və Z. Koday müasir macar musiqisinin əsasını qoymuşlar. Hər iki bəstəkar romantizmin təsiri altında fəaliyyətə başlamışlarda, tezliklə bu cərəyanın təsirindən uzaqlaşmışlar. Bu dövrdə əsas diqqət qədim kənd mahnılarına yönələrək intonasiya əsasının yeniləşməsinə təmin etdi. Macar musiqi mədəniyyəti sahəsindəki yenilik B.Bartokun yaradıcılığında öz əksini tapdı. Eləcə də opera janrı sahəsində İ. Kalman, kamera-instrumental musiqi sahəsində L. Veyner fəaliyyət göstərirdilər.

1945-ci ildə etibarən Macarıstanda yeni musiqi müəssisələri, tədris ocaqları, ifaçı kollektivləri yaranır. Müasir Macar musiqiçilər nəslə yetişməyə başlayır.

BELA BARTOK
(1881-1945)

“... Hər bir bəstəkar milli musiqi dilini
öyrənməli və ona öz dili kimi yiyələnəlməlidir...”

B. Bartok.

Macarıstan milli mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələrindən biri olan B. Bartok gözəl bəstəkar və pianoçu, həm də musiqi etnoqrafı olmuşdur. Demokratik düşüncəyə malik, xalqlar arasında dostluq arzulayan B. Bartok ziyalı mühitində böyük rəğbət qazanmışdır. Onun dünya şöhrətli fəaliyyəti 1955-ci ildə Beynəlxalq mükafatla qiymətləndirilmişdir.

Bela Bartok 25 mart 1881-ci ildə Nadsentmikloşda anadan olmuşdur. 1903-cü ilədək Budapeşt Musiqi Akademiyasında təhsil almışdır. Tələbəlik illərində vətənpərvər düşüncələrə qərq olmuş **Bartokun ilk əsəri 1903-cü ildə yazdığı “Koşut” simfonik poeması olmuşdur.** 1848-49 cu il milli azadlıq hərəkatının qəhrəmanlarına həsr olunmuş bu əsərdə bəstəkar, List və Erkelin yaradıcılıq ənənələrini davam etdirmişdir.

1905-ci ildə Bartok dostu, Budapeşt Akademiyasının tələbəsi Koday ilə macar xalq mahnılarını toplamaq məqsədilə Macarıstanın bölgələrinə gedirlər. Onlar ucqar kəndlərdə xeyli mahnılar, xalq folklor nümunələrini toplamaqla məşğul olurlar. Bu da artıq gənc bəstəkarın yaradıcılıq axtarışlarının xarakterini təyin edir. Bramsın 1909-cu ildə yazdığı “Uşaqlar üçün” məcmuəsi Bartokun yaradıcılığında əhəmiyyət kəsb edir. **Fortepiano üçün “İki Rumin rəqsi” (1911), “Varvar alleqro” (1911), “Göysaqqalın qəsri” (1911) operasını yazır.** Xalq milli musiqisi ilə bəstəkarın özünəməxsus dəsti-xətti yarandı. Operada XX əsrə xas olan impressionist və ekspressionist ənənələr, Macar milli melosunun orijinal təsviri öz əksini tapır. Hersoq və onun arvadı Yudif ilə böyük dialoqdan ibarət olan əsər reçitativ - deklomasiya prinsipinə yaxındır.

Bartok Macar mahnıları ilə yanaşı **slovak, rumin və digər xalqların da yaradıcılıqları üzrə tədqiqat aparmış, mahnılarını toplayaraq bütün xalqların mədəniyyətinə dərin ehtiram bəsləyirdi.**

1905-1908-ci illərdə Bartok folklor axtarışlarına xeyli vaxt ayırır, mütəmadi olaraq yeni əsərlər yaradır, Budapeşt Musiqi Akademiyasında fortepiano üzrə dərs deməklə məşğul olur. Bu dövrdə artıq onun estetik baxışları formalaşır. Əvvəl məyusluq hissi keçirən Bartok tədricən geniş dinləyici auditoriyasına yol tapır.

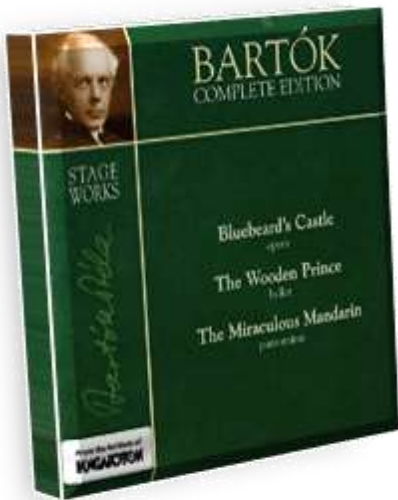
1916-ci ildə yazdığı “Ağacdan hazırlanmış şəhzadə” baleti nağıl-pantomima əsasında yazılmışdır. Şəhzadənin gənclik əzabları, şəhzadə qızın rəqsi, ağacdan hazırlanmış şəhzadənin mexaniki balet nömrəsi – bu səhnə əsərinin əsasını təşkil edir. **1919-cu ildə bəstəkar “Möcüzəli Mandarin” baletini yazır.** Leytmotiv sistemindən geniş istifadə edilmiş ekspressionizmin təsiri hiss olunan bu baletdə burjua cəmiyyətinin eybəcərlikləri, satqınlıq və əxlaqsızlıq tərənnüm etdirilir.

B. Bartok instrumental janr sahəsində də fəal çalışmışdır. O, xalq mahnılarını fortepiano üçün transkripsiya etmişdir. Rumın folkloruna istinad edən bir sıra məcmuələr yaratmışdır. **1915-ci ildə “Rumın rəqsləri” süita məcmuəsini yazır. Məcmuədə folklorun lad xüsusiyyətləri diqqəti cəlb edir.**

1918-ci ildə milli azadlıq qazanan Macarıstanda, 1919-cu ilin martında Sovet Respublikası yaranır. Bu Macarıstan üçün əhəmiyyətli idi. Artıq Macar ziyalıları arasında təbəqələşmə baş verirdi. Bartok bu yeni mədəniyyətin yetişməsində fəal iştirak edirdi. Bəstəkar ömrünün sonunadək demokratik ideyalara sadıq qalmışdır.

Artıq 1920-ci illərdə Bartok bir bəstəkar kimi dünya şöhrəti qazanmışdır. Bununla yanaşı o, pianoçu kimi də fəaliyyət göstərərək bir çox ölkələrdə konsertlər verirdi. Bəstəkarın yaradıcılığı tədricən müxtəlif modernist istiqamətlərlə mürəkkəbləşirdi. Forteplano üçün yazdığı sonata (1926), forteplano ilə simfonik orkestr üçün konsertində (1926) Bartokun musiqi üslubu ziddiyyət yaratmağa başlayır. Gərgin emosionallıq, liriklik, polifoniklik bəstəkarın yaradıcılığına xas olan xüsusiyyətlərdir.

1929-cu ilin yanvar ayında B. Bartok Moskva, Leningrad, Xarkov və Odessada qastrol səfərində olmuş, Macar və Sovet İttifaqı arasında mədəni əlaqələrin yaranmasını təmin etmişdir.

1930-40-cı illərdə bəstəkarın tenor, bariton, iki qarışıq xor və orkestr üçün “Kübar kantatası”, fortepiano ilə simfonik orkestr üçün ikinci konsert, “Simli, zərb və çelesa alətləri üçün musiqi”, simli orkestr üçün “Divertiment” əsərləri yaranır. Kantatada mətnin əsasını Rumın xalq balladaları təşkil edir. Polifoniyadan istifadə olunmuş bu əsərdə xalq intonasiyaları diqqəti cəlb edir. İkinci Dünya müharibəsi dövründə yazılmış “Divertiment”də dövrün dramatik hadisələri öz əksini tapır. Lakin buna baxmayaraq bəstəkar əsərin sonunda tutqun əhval-ruhiyyənin olmasını kənarlaşdıraraq enerjili, şən, rəqsvari final ilə əsəri tamamlayır.

Macarıstanda yaranan faşizm bəstəkara pis təsir göstərir. 1938-ci ildə o, faşist diktaturası ölkələrində konsertlərdə çıxışlardan imtina edir və 1940-cı ilin oktyabr ayında Budapeşti tərk edərək ABŞ-na köçür.

Amerikada Bartok ağır həyat təzi keçirməsinə baxmayaraq yaradıcılıq fəaliyyətini davam etdirir. **Skripka üçün sonata, fortepiano ilə simfonik orkestr üçün üçüncü konsert və s. əsərləri yazır.** O, arzu edirdi ki, Macarıstan faşizmdən azad olunanda vətəninə qayıtsın. **Lakin Bartok 26 sentyabr, 1945-ci ildə vətəninə uzaqda, Nyu-Yorkda vəfat edir.**

XX əsrin musiqi mədəniyyəti tarixində Bela Bartokun yaradıcılıq fəaliyyəti böyük əhəmiyyət kəsb edir. O, dövrün musiqi tarixinə Macar mədəniyyətinin görkəmli nümayəndəsi kimi daxil olmuşdur. **B. Bartok ölümündən sonra 1948-ci ildə Koşut adına mükafat və 1955-ci ildə Beynəlxalq Dünya mükafatı ilə təltif olunmuşdur.**

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

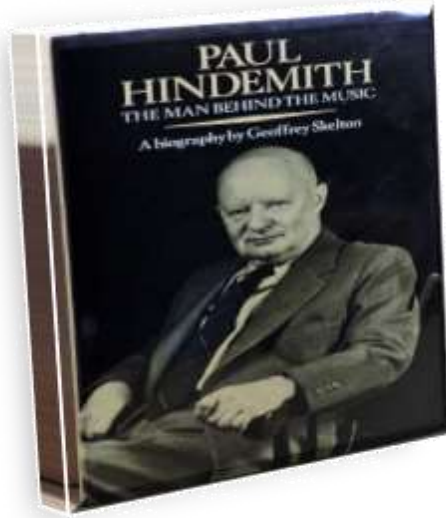
MÜHAZİRƏ № 11.

Mövzu № 11. Almaniya musiqi mədəniyyəti: P.Hindemit.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

XX əsr musiqi mədəniyyəti tarixində görkəmli Alman bəstəkarı Paul Hindemit eyni zamanda dirijor və musiqi nəzəriyyəçisi kimi yüksək mövqə tutmuşdu. Onun yaradıcılığında fortepiano üçün, skripka ilə fortepiano üçün sonata, simli trio və kvartetlər kimi kamera musiqisi üstünlük təşkil edirdi. Bəstəkar Almaniya neoklassitizm cərəyanına rəhbərlik edərək romantizmə qarşı öz etirazını bildirirdi.

P. Hindemit 1895-ci il noyabrın 16-da Xanauda anadan olmuşdur. **11 yaşından etibarən skripkada çalmağı öyrənir.** O, skripka və bəstəkarlıq üzrə Frankfurt Konservatoriyasını bitirdikdən sonra yaradıcılıq fəaliyyətinə başlayır. İyirmi yaşında ikən o, opera simfonik orkestrində skripkaların konsertmeysteri işləmişdir. 1927-ci ildə etibarən Hindemit Berlində Ali musiqi müəssisəsində professor vəzifəsində işləyərək bəstəkarlıq və musiqi nəzəri fənlərini tədris edirdi. 1934-cü ildən faşist işğalçıların təqibinə məruz qalır və Almaniyanı tərk edir, Türkiyəyə köçərək Ankara Konservatoriyasında müəllimlik edir. 1940-cı ildə Hindemit ABŞ-na gedir və orada yüksək mövqə qazanır. Hindemit dirijorluq

fəaliyyəti ilə yanaşı Harvard Universitetində oxuduğu mühazirələrin əsasında "Bəstəkar dünyası" dərsliyini nəşr etdirir. Bəstəkarın neoklassitizm cərəyanına olan münasibəti onun "Qadınların ümidi, qatil", "Nuş-nuş" operalarında öz əksini tapır. Həmçinin bəstəkarın simli kvartetində, digər kamera ansambllarında da Hindemitin neoklassitizmə olan münasibəti özünü birazə verir.

Bəstəkar tək-cə musiqi ilə deyil, həm də antic nəzəriyyə, orta əsrlərin musiqi nəzəriyyəsinə dair məlumatlara maraqla göstərilib, latın dilini öyrənib, ümumi dünyagörüşünü genişləndirmişdi. Hindemit 28 dekabr, 1963-cü ildə Frankfurtunda vəfat etmişdir.

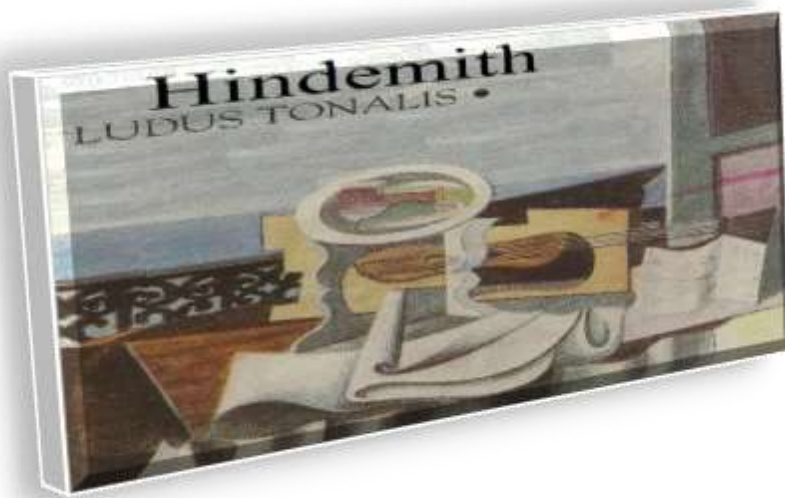
Hindemitin "Dünya harmoniyası" (1957), "Kardilyak" (1926), "Müqəddəs Susanna" (1921), "Rəssam Matis" (1934) operalarında ekspresionizm və neoklassitizm aydın şəkildə gözə çarpır. "Rəssam Matis" adlı simfoniyası da eyni məzmun əsasında yazılmışdır. Həm opera, həm də simfoniyada alman incəsənətinin görkəmli nümayəndəsi olan rəssamın – Matis Qrūnvoldun yaradıcılığı öz əksini tapmışdır.

Bəstəkarın "Peterburq simfoniyası", "Dünya harmoniyası" simfoniyaları, "K. M. Veber mövzusunda simfonik metamorfozlar" dünya musiqi mədəniyyəti tarixində böyük şöhrət qazanmışdır.

Həmçinin, bəstəkarın violonçel ilə simfonik orkestr üçün yazdığı konsert, eləcə də fortepiano ilə simfonik orkestr üçün "Dörd Temperament" əsəri öz virtuozluğu ilə diqqəti cəlb edir.

Hindemit fortepiano musiqisi sahəsində də fəaliyyət göstərərək "Ludus tonalis" (Tonallıqların oyunu) adlı silsilə əsərini yazmışdır. 1942-ci ildə yazılmış bu silsilə əsəri on iki prelüd və fuqadan ibarətdir. Silsilənin hər bir fuqasında diatonik səsdüzümünün imkanlarından istifadə olunmuşdur. Həmçinin, bəstəkarın violonçel ilə simfonik orkestr üçün yazdığı konsert, eləcə də fortepiano ilə simfonik orkestr üçün "Dörd Temperament" əsəri öz virtuozluğu ilə diqqəti cəlb edir.

Hindemit fortepiano musiqisi sahəsində də fəaliyyət göstərərək "**Ludus tonalis**" (**Tonallıqların oyunu**) adlı silsilə əsərini yazmışdır. 1942-ci ildə yazılmış bu silsilə əsəri on iki prelüd və fuqadan ibarətdir. Silsilənin hər bir fuqasında diatonik səsdüzümünün imkanlarından istifadə olunmuşdur.

İki skripka üçün yüngül pyeslər, fleyta və qoboy üçün kiçik həcmli əsərlər, bir sıra mahnıların müəllifi olan Hindemitin **melodik xətti öz abstraktlığı ilə fərqlənir**. Onun çox maraqlı texniki işləmə üslubu var idi. **Kamera orkestri üçün bəstələdiyi "İrodiada", çoxlu miqdarda konsertlər, simli kvartetlər, müxtəlif alətlər üçün sonatalar** və digər əsərləri bəstəkarın dünya miqyasında tanınmasını, şöhrət qazanmasını təmin etmişdir.

XX əsrin musiqi mədəniyyəti tarixində Hindemitin rolu əvəzsizdir. O, öz yaradıcılığında alman musiqisinin inkişaf ənənələrini, **dodekafoniyaya qarşı etirazını, həmçinin musiqi aləmində tarixi məqamların vacibliyini təsvir etməyə nail olmuşdur.**

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 12.

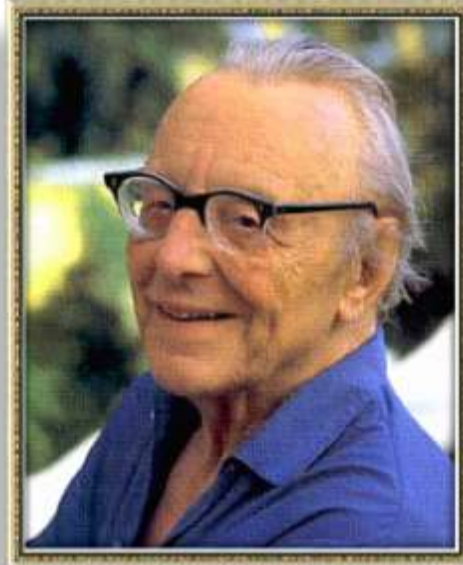
Mövzu № 12. Almaniya musiqi mədəniyyəti: K.Orf.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəllərində alman musiqisi bir növ Brams və Vaqnerin təsiri altında idi. Bu dövrdə alman bəstəkarları tərəfindən yaranan yeni əsərlər musiqi mədəniyyəti tarixində müvafiq mövqə tutmurdu. Lakin bir qədər sonra **romantizmlə yanaşı impressionizm, ekspressionizmin yaranması** vəziyyəti bir qədər tənzimlədi. Paul Hindemit, Karl Orf və bir sıra digər bəstəkarlar neoklassitizmin yaranmasında və inkişafında böyük rol oynamışlar.

Karl Orf məşhur alman bəstəkarı, musiqişünası və pedaqoqdur. **10 iyul 1895-ci ildə Münhendə anadan olub.** 5 yaşından fortepianoda, orqanda, violençeldə ifa edib. Sonra isə Münhen Musiqi Akademiyasında təhsil alıb. K. Orf 1914-cü ildə akademiyanı bitirib.

KARL ORF
(1895-1982)

1921-1922-ci illərdə məşhur polifonist Q. Kaminskadan dərslər alıb. 1915-1919-cu ilə kimi Münhen, Monqeyndə, Darmştatda dirijorluq edib.

1924-cü ildə doğma şəhərində D. Günter ilə birlikdə musiqi məktəbinin əsasını qoyub. İş təcrübəsi ərzində hərəkətlə (rəqs, gimnastika) musiqisinin sintezinin köməkliyi ilə uşaqlara musiqi tərbiyəsi aşılayırdı. O cümlədən, yeni növ alətləri hazırlayıb (**“Orf alətləri”**). Bu əməyin nəticəsində xüsusi musiqi təlimatları müəyyənləşdirilmişdir (1930-1935). 1950-ci ildən etibarən Münhen Konservatoriyasında kompazisiya üzrə professordur.

Orf musiqinin müxtəlif növlərinə müraciət edib, o cümlədən, **pantomima, rəqs, səhnə musiqisi və konsertlər, oratoriya- kantatalar yazıb.**

Operalar - antik ədəbiyyatla bağlı olanlar-“Antiqona”, “Çar Edip”, “Promotey”. **Operanağıl** - “Ay”, “Ağıllı qız”, “Yay gecəsində yuxu” (Şekspirin), “Triumfu”. **Kantata** -

“Karmina Burana”, “Katulli Karmina”, xor üçün 10 kantata. **Konsert** - “Afroditanın tənənəsi”, “Şikayət”, “Orşa”. **Dərslilər** - “Uşaqlar üçün musiqi”, “Gənclər üçün musiqi”, “Fortepiano üçün çalışma”, “Skripka üçün çalışma”.

Karl Orfa yaradıcılığında **“Karmina Burana” (1937) kantatası** böyük uğur gətirmişdir. Bu kantata xor, solist, rəqqas və orkestr üçün yazılıb.

Musiqi XIII əsr qoliordlar tərəfindən yazılmış şeirlər əsasında, 1803-cü ildə Bavariya monastırında tapılıb və “Carmina Burana” adı ilə tanınır. Bu ad monastır tərəfindən verilib. Karl Orf bu şeirlərlə ilk dəfə Con Eddiqnton Saymondun ingilis dilində tərcüməsi olan 46 şeirində tanış olmuşdur. Mişel Horfman Orfa kömək etmişdir ki, 46 şeirdən 24 şeiri seçsin və bunun əsasında kantatanın librettosunu yazsın. Kantatanın librettosunu K. Orf 1935-36-cı illərdə yazmışdır. Bu libretto həm latın, həm də orta əsrlər alman dilindədir. Kantata “Trionfi” (“Zəfər”) adlanan məcmuəyə daxildir. Birinci “Karmina Burana” (1937), ikinci “Katulli Karmina” (1942), üçüncü isə “Trionfo di Afrodite” (Afrodita saxta üçlüyü-1950-51) adlanır. “Karmina Burana”da oratoriyanın, opera və baletin, drammatik teatrın vəhdəti vardır. Burada canlı musiqi -xoraqrafik hərəkətlərin həyatda olan uğur və uğursuzluq, xoşbəxtlik və bədbəxtlikləri ifadə edir. Musiqidə həm komik, həm də lirik xarakter var. Buradakı bütün musiqi bu və ya digər üsulla xalq və ya məşhur kilsə mahnıları ilə əlaqəlidir. “Karmina Burana” – “Boyeranın mahnıları” kimi də tərcümə olunur. Orta əsrlər alman poeziyasına maraq oyadır. Əsərdə bəzi yerlərdə modern texnikasının olmasına baxmayaraq K. Orf orta əsrlər ruhunda yazmış, insanları orta əsrlər musiqisinə cəlb etməyə çalışmışdır. əsərdə hətta sadə ritmlərdən. Tonallıqlardan istifadə etmişdir.

“Karmina Burana”nın primyerası Frankfurtta 8 iyun 1937-ci ildə olmuşdur.

1953-cü ildə üçsəhnəli kantata Milan teatrı olan **“La Skala”da “Zəfər” (Trionfi)** adı ilə tamaşaya qoyulmuşdur. 1957-ci ildə ilk dəfə olaraq “Karmina Burana” Moskavada səsləndi, bu sovet dinləyicilərində K. Orf yaradıcılığına ciddi maraq yaratmışdı. Onlarda orta əsr alman poeziyasına maraq oyatmışdır. “Karmina Burana” 24 şeirdən ibarətdir. Əvvəldə istifadə olunan şeir və musiqi sonda yenidən təkrar olunur (25 şeir). Bu kantata 5 əsas hissədən ibarətdir, onlardan hər biri ayrıca musiqi aktlarını özündə birləşdirir. Fortuna İmperatrix Mundi («Fortuna — dünyanın xanımı») Primo vere («İlk baharda») İn taberna («Meyxanada») Cours d`amour («Sevgi dediqodusu », " sevgi məhkəmələri ", sözün həqiqi mənasında" sevgi həyəti "- zadəganların orta əsr əyləncələri, sevgi mübahisələrinin həlli üçün xüsusi məhkəmələr) • Blanziflour et Helena («Blanchefleur və Elena ") Blanchefleur – ispan nağılından personajdır, demonun qızıdır). Kantatanın ən məşhur nömrəsi “O Fortuna” (Bəxt) xorudur. Bu xor həm əsərin açılışını, həm də bağlanışını edir. Bu hissədən bir çox projelərdə istifadə olunub.

Musiqili səhnə əsərlərindən “Ağıl dəryası”, “Aqnes Bernauer”, “Çox bilməşlər”, “Antiqona”, “Yay gecəsində rəya”, “Şah Edip” parlaq realizmi, melodiyların qabarıqlığı ilə diqqəti cəlb edir.

K. Orf yazdığı əsərlərdə qədim mahnı intonasiyalarından məhərrətlə istifadə edərək **diatonikanın yeni quruluşunun zəngin imkanlarını açıb göstərməyə müyəssər ola bilməşdir**. Bəstəkarın yazı üslubu bir qədər sadədir. Köhnə quruluşlu melodiylardan istifadə, kvarta-kvinta münasibətli akkordlardan istifadə Orf yaradıcılığına xas olan cəhətlərdəndir. O, həmçinin ostinato (inadkar) sisteminin müxtəlif formalarından, tonallıqların bir-birinə qarşı qoyulmasından cəsərrətlə istifadə edərək özünəməxsus texniki üsullar əldə etmişdir.

Orfun səhnə əsərlərindən “**Ağıl dəryası**” xüsusilə diqqəti cəlb edir. Əsər Qrimm qardaşlarınağıllarının birinin əsəri əsasında yazılmışdır. Əsərdə xalq obrazını parlaq ahəngdarlığı təsvir olunur. Bəstəkar öz sevdii ostinatodan istifadə edərək diatonik harmonik akkordlar ardıcılıqlarını bir-birinə qarşı qoyaraq çətin və iti düşüncəli musiqili səhnə əsəri yaratmağa müvəffəq olmuşdur.

Orf Bavariya İncəsənət Akademiyasına (1950) və Romada anta-tsetsiliya Akademiyasına (1957) üzv seçilmişdir. Ömrünün son dövrünü (1975-1981) bəstəkar səkkiz cildəndən ibarət şəxsi arxiv materiallarının nəşr üçün hazırlanmasına sərf etmişdir.

Karl Orf 3 mart 1982-ci ildə Almaniyanın Münhen şəhərində, 87 yaşında vəfat etmişdir.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 13-14.

Fənn: Müasir musiqi ədəbiyyatı.

İxtisas: Instrumental ifaçılıq.

Kurs: IV.

Müəllim: Axundova Sədaqət Həbib qızı.

Mövzu №13-14. Fransa musiqi mədəniyyəti: D. Miyo.

Plan: 1. Bəstəkarın həyatına baxış.

2. Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

Fransa musiqi mədəniyyəti (qısa xülasə).

XX əsr, Fransa tarixində **müxtəlif estetik qruplaşmaların** bir-birini əvəz etməsi ilə səciyyələnir. **Milli folklor, doğma təbiət, fransız poeziyası** və dramaturgiyasında təşəkkül tapmış obrazlar, o dövrün bəstəkarlarının yaradıcılığında öz əksini tapmışlar. XX əsrin əvvəlləri Fransa incəsənət aləminin parlaq simalarından biri **Erik Sati** idi.

O, çox istedadlı və qeyri-adi zəkaya malik olan bir musiqiçi-bəstəkar idi. Orijinal başlıqlar altında yaradılmış fortepiano və vokal pyeslərinin müəllifi olduğuna baxmayaraq, o, geniş kütlə tərəfindən tanınmamışdır. Yalnız 1917-ci ildə “Parad” baletinin premyerasından sonra o, Parisin musiqi ictimaiyyətinin geniş dairələrində tanınmağa başladı. **Satinin yeni ideyaları ilə silahlanmış bir qrup gənc bəstəkarlar birləşib məşhur “Altılıq” adlı yaradıcılıq birliyi yaratdılar. Onlara ilham verən və onları dəstəkləyən tanınmış şair, dramaturq, rəssam və mahir polemist Jan Kokto idi.** Jan Koktonun fikrincə, fransız musiqiçiləri artıq mürəkkəbliklərdən, düşüncələrdən, duyğulardan imtina etməli, sadə xətlər və aydınlığa üstünlük verməlidirlər. **“Xətt – melodiya. Nəfis harmoniyalar dalınca qaçmağınız kifayətdir. Fransız musiqisi ilk növbədə melodiya musiqisidir”.. – Kokto belə deyirdi.**

Kontrapunkt, instrumentovka və ifa texnikası qanunlarından azad olmuş musiqi yaratmaq ideyası **Erik Sati və Jan Kokto tərəfindən bəyan edilir** və bu prinsiplər müdafiə olunur. Yeni incəsənətin bir çox xüsusiyyətləri və estetik prinsipləri gənc musiqiçiləri cəlb edir və beləliklə, yeni-yeni yaradıcı qruplaşmalar meydana çıxır. Onlardan ən məşhuru “Altılıq”, **Sati və Koktonun sayəsi nəticəsində yaranmış yaradıcılıq birliyi idi.**

Buraya, Darius Miyo, Artur Oneqker, Lui Dyurey, Jorj Orik, Fransis Pulenk və Jermena Tayefer daxil idi.

Böyük polifonistlərin irsindən bəhrələnən **Artur Oneqgerin(1)** yaradıcılıq yolu özünəməxsusluğu və orijinallığı ilə seçilirdi. **“Ona xalq hərəkatı qəhrəmanlarının obrazlarına aid mövzular və eləcə də yeni bədii üsullar tətbiq etmək imkanları yaradan böyük fəlsəfi mövzular daha yaxın idi”**. “Çar David”, “Janna Dark”, “Sülhün səsi” oratoriyalarının yaranması bu fikri bilavasitə təsdiq edir. **“Altılıqda” Darius Miyo(2)** daha radikal mövqə tutaraq, əsərlərin forması sahəsində eksperimentlər edir və **klassik musiqi ənənələrini pozur, musiqidə politonallığa meyillilik göstərir. Jorj Orikin(3)** yaradıcılıq prinsipləri **Fransis Pulenkin(4)** ideyaları ilə daha yaxındır. Onları bədii zövq, **temperament, yumor hissi, istehza, lirizm və həyatsevərlik xüsusiyyətləri bir-birinə yaxın edir**. Altılığın beşinci nümayəndəsi- **Lui Dyurey(5)**-**musiqidə konstruktiv sadəliyin axtarışında idi**.

Nəhayət, bu musiqiçilər birliyinin altıncı nümayəndəsi – **Jermena Tayefer(6)** – **bəstəkar-pianoçu olmaqla yanaşı, Ravel və Satinin təsiri altında yazılmış zərif fortepiano pyesləri ilə diqqəti cəlb edir və bununla özünün bədii axtarışlarının xüsusiyyətlərini təyin edir**.

Qeyd etməliyik ki, “Altılıq” bəstəkarlarının yaradıcılıq prinsipləri arasında heç bir əlaqə yoxdur. Onlar özləri də yaradıcılıq birliyini inkar edir və qrupun tam təsadüf nəticəsində yaranması fikrini dəstəkləyirdilər. Lakin onların yaradıcılıqlarının yeni fransız musiqisi tarixində müstəsna yeri var. Onların istedadlarının gücü və orijinallığı, coşğun enerjisi və öz prinsiplərinə qəti inamı fransız incəsənəti xəzinəsinə daxil olmuş gözəl əsərlər ərsəyə gətirmək imkanı yaratdı.

D. Miyo XX əsrin görkəmli fransız bəstəkarı, dirijor, musiqi tənqidçisi və pedaqoq olmuşdur. Onun musiqisində vətəni, eyni zamanda bütün insanlığı narahat edən faktların və hadisələrin canlı əks-sədasının duyğusu hiss olunur.

Darius Miyo 1892-ci il sentyabrın 4-də Fransanın Ekse şəhərində anadan olmuşdur. Miyoların ata-babası (yəhudilər) hələ XV əsrdən Fransanın cənubunda yerləşən bir əyalətdə məskən salmışlar.

Buranın mədəniyyəti Yunanıstan, İtaliya, İspaniya, Portuqaliya kimi ölkələrin mədəniyyəti ilə sıx əlaqədə inkişaf edirdi və bu əlaqə nəticəsində bəstəkarlar üçün antik mədəniyyətə bir qapı açılmışdı. Miyonun musiqisini qidalandıran folklor da bu mədəniyyətdən gəlmişdir. Darius Miyo ailənin tək övladı idi. **7 yaşında Darius skripka dərsləri almağa başlayır və orta məktəbi bitirdikdən sonra Paris Konservatoriyasına daxil olur. Burada professor Bertelyenin skripka sinfində, professor Lerunun harmoniya sinfində təhsil alır**. Harmoniyadakı tapşırıqlar ona anti musiqili, bas və melodiya üçün verilən mövzular isə zövqsüz gəlirdi. Bir dəfə Miyo özünün skripka sonatasını Leruya göstərir. Təkcə birinci hissəni dinlədikdən sonra professor bildirir ki, artıq onun sinfində oxumasına lüzum yoxdur, o özü hər şeyi bilir. **Lerunun məsləhəti ilə Miyo Ravelin, Şmittin, Oneqgerin müəllimi olan böyük kontrapunkt ustası A. Jedaljin sinfinə keçir. Burada o, A. Oneqgerlə tanış olur. Musiqi zövqlərinin müxtəlif olmasına baxmayaraq Oneqgerlə ömrünün axırınadək dost qalır**.

Konservatoriya illərində Miyo dayanmadan əsər yazırdı və onun üslubu tez bir zamanda üzə çıxır. **İlk əsəri 1911-ci ilin yayında yazdığı skripka və fortepiano üçün sonata olmuşdur ki, bu əsər çap olunmayıb. Sonra vokal poemalar və Birinci simli kvartetini yazır**. İlk əsərlərinin musiqi dili artıq onun müəllimlərini çaşbaş salmışdı.

1910-cu ildə Miyo, **“Azmış quzu”** pyesi ilə tanış olur və əsər poetik hisslərin dərinliyinə görə bəstəkarı özünə cəlb edir. Opera 1914-cü ildə tamamlanıb. **“Azmış quzu”** operası dərin lirik əsərdir. Vokal janrla yanaşı instrumental janr da bəstəkarın yaradıcılığında uğurla inkişaf edir. Bu dövərdə yazdığı instrumental əsərlərinə misal olaraq 2-ci simli konsert, 1-ci simfonik süita, 2 skripka və fortepiano üçün sonatani göstərə bilərik.

Səhhətinin zəif olmasına görə Miyo müharibəyə çağırılmamışdı. Vətəninə hər hansı bir xeyir gətirmək məqsədilə o, qaçqınlara köməklik göstərən müəyyən cəmiyyətdə çalışmağa başlayır.

1916-cı ildə Miyo Braziliyaya yollanır. Bu ölkə gənc musiqçinin qəlbində dərin iz buraxır. Əsas təsuratları Braziliyanın paytaxtının məişəti üçün tipik olan karnavallar zamanı əlaqədə olduğu Braziliya folkloru ilə bağlı idi. Braziliya musiqisi bəstəkarın sənətinə ayrılmaz bir hissə kimi daxil olaraq, bu sənətin obrazlı emosional və tembrli-ritmik tərəfini zənginləşdirib.

“Sərsəri oğulun qayıtması” kantatası Miyonun musiqisində yeni tendensiyalar açır və kütləvi, monumental üslubdan kameraya keçidi təşkil edir (21 alət 5 müğənni-solisti müşayiət edir). Bəstəkar tərəfindən aşkar edilən yeni səslənmələr onu o qədər cəlb edir ki, həməm dəqiqə 7 və ya 10 alətdən ibarət orkestr üçün Kiçik simfoniyalar

seriyasının yazılışına başlayır və əsər bir neçə ildən sonra Parisdə tamamlanır. Əsərin ilk ifası dinləyicilər tərəfdən anlaşılmazlıqla qarşılanır. **Dissonans dilə öyrəşməyən dinləyiciyə elə gəlirdi ki, səslənmə bütövlükdə falşdır.**

Miyonun ilk baleti - “Öküz damda” böyük səs-küyə səbəb oldu. Buna səbəb bir qədər, Jan Kotkonun ekstravaqant ssenarisi və quruluşu, bir qədər, Miyonun Rio-de-Janeyroda karnavalda eşitdiyi və partitüraya daxil etdiyi tanqo və maşış melodiyları, bir qədər də baletin, braziliyada dəbdə olan küçə mahnısından götürülmüş adına görə idi. Partitura üzərində iş zamanı Miyo düşünürdü ki, bu musiqi həmin dövrdə dəbdə olan Çaplin filmlərində istifadə oluna bilər. Kotko isə onu tamaşaya qoymağı təklif edir. Səs-küylü reputasiya bu əsərin Miyonun ən populyar əsərlərindən olmasına mane olmur. Vala yazılaraq əsər bütün dünyanı gəzir. Baletin ardınca bəstəkar yenidən çox sevdiyi latınamerikan rəqslərinin ritmlərinə **“Braziliya rəqsləri” fortepiano süitasında** müraciət edir.

Burada təmiz xalq melodiyları yoxdur, bütün melodiyları Miyo özü yazıb. **Sonradan Miyo bu əsərin üç işlənməsini hazırlayır: orkestr , skripka, bir də fortepiano ilə violonçel üçün.**

Miyonun bütün premyerləri səs-küylü atmosferdə keçir. **Ən çox səs-küyə İkinci simfonik süitası səbəb olmuşdu.** Dinləyicilər artıq konsertin əvvəlində uverturada narahat olmağa başlamış və öz hisslərini **“yeter” deyə qışqırıqları ilə** bildirmişlər. Zaman keçdikcə Miyonun musiqisinə spesifik harmonik dili olan musiqi kimi yanaşaraq onu qəbul etməyə başlamışlar.

1920-ci illərin əvvəllərində Miyonun xaricə – Avropa və Amerikaya səfərləri başlayır ki, bununla o, tezliklə dünyada tanınır. Nyu-Yorkda olduğu zaman Miyo, əsl yeni-orlean cazı ilə tanış olur. 1923-cü ildə Miyo düşündüyü **“Dünyanın yaranması”** balet-konsertinin orijinal partiturasını yazır. İlk ifasından sonra əsər bəyənilməsədə, lakin on ildən sonra tənqidçilər cazın fəlsəfəsini araşdıraraq qeyd etmişlər ki, **“Dünyanın yaranması” Miyonun ən yaxşı partituralarından biridir.**

1920-ci illərin əvvəllərində **“Salat” və “Mavi ekspress” baletləri** tamamlayır. 1922-ci ildə Miyo yeni fikrə düşür: antik mif süjeti olan **Orfey haqqında opera yazmaq.** Bu əsər yeni – kamera opera janrının təməlini qoyaraq bəstəkarın yaradıcılığında mühüm yer tutur. Miyonun ilk kamera operası olaraq həm də lirizmin dərinliyinə və incə poeziyalılığına görə əsər şedevr hesab olunur.

1925-ci ildə Miyo qohumu Madlen Miyo ilə evlənir. Həyat yoldaşı ona sadıq dost və yaradıcılıq həyatında köməkçi olmuşdur.

Eyni zamanda bəstəkar Leninqrada və Moskvada yeni fransız musiqisindən ibarət konsert vermək məqsədi ilə Sovetlər Birliyinə getməyə hazırlaşır.

Bəstəkarın opera-oratorial janrda inkişafın kulminasiyası musiqili teatr sahəsindəki bütün axtarışlarının sintezi olan “Xrisofor Kolumb” olmuşdur. Əsərin 1930-cu ildə Berlin dövlət operasının səhnələşdirilməsindən sonra tənqidçilərin çoxu əsəri nəinki Miyo yaradıcılığının zirvəsi hesab edirdi, həmçinin müasir opera inkişafı tarixində önəmli hadisə kimi qiymətləndirirdilər. 1930-cu illər Miyo yaradıcılığının dünya səviyyəsində yüksəliş dövrüdür. Onun əsərləri keçirilən müasir musiqi festivallarında, xalqlararası konqresslərin proqramlarında yer tuturdu. **Bu illərdə o kino və teatr musiqi janrı ilə maraqlanırdı.** Kino və teatr üçün yazdığı musiqi materiallarında nəinki orkestr üçün instrumental süitalar, həmçinin: **nəfəsli alətlər üçün kvintet “Kral Renenin Gəzintisi”, “Xanım Bovarinin albomu” fortepiano süitasi, Şekspirin “Romeo və Cülyetta” dramının quruluşuna qoboy, klarnet və faqot üçün partitura meydana çıxmışdı.**

Bu dövrdə instrumental yaradıcılığının zirvəsini fortepiano duetlərinin proqramında hər zaman yer alan **“Skaramuş” və “Sevilyadan olan yalançı”, “Bertran de Born” tamaşalarına yazılmış fraqmentlərdən qurulan “Provansal süita” təşkil edir.**

Xalq musiqi federasiyasının yaranmasının ilk günlərindən Miyo, mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin digər nümayəndələri **olan A. Oneqger, J. Oriq, F. Pulenklə birgə bu federasiyanın işinə qatılır.**

Miyonun ən güclü əsərlərdən biri xor, 3 nəfəsli alət (pikkolo-fleyta, klarnet, tuba) və zərb orkestri üçün **“Tiranın ölümü” kantatasıdır.**

Almanların Fransaya girişindən sonra çox çətinliklə, bir qədər əvvəl Çikaqo orkestri ilə bağladığı müqavilədən istifadə edərək bəstəkar həyat yoldaşı və oğlu ilə **ABŞ gedir** və həyatında yeni dövr başlayır. Onu Los-Ancelesin yaxınlığında **Millz-kollecinə (Kaliforniya ştatı) kompazisiya professoru vəzifəsinə dəvət edirlər.**

Yaradıcılıq prosesini bir dəqiqə belə olsun dayanmırdı. Artıq **Amerikaya gedərkən yolda belə Miyo Onuncu kvartetini yazırdı.**

Müəllimlik işi çox vaxt aparsa da o, boş vaxtlarını yaradıcılığa həsr edirdi və yeddi il ərzində Amerikada yaşadığı dövrdə yazdığı əsərlərinin siyahısı böyük və müxtəlifdir. Bəstəkar bir çox janrlarda işləyirdi (opera, balet, vokal və instrumental). **Yaradıcılığında əhəmiyyətli yeri simfoniya təşkil edirdi.**

Almaniyanın kapitulyasiya haqqındakı xəbərləri, vətənə qayıtmağın mümkün olması Miyonu çox həyəcanlandırırdı. Amma onu çoxdan narahat edən ağır xəstəlik (revmatizm) Fransaya qayıtmasını iki il gecikdirdi. **1947-ci ilin yayında bəstəkar ailəsi ilə birlikdə nəhayət vətənə gəlir.** Fransa bəstəkarı isti qarşıladı. Onun əsərlərindən ibarət konsertlər ardı-ardına verilirdi. Amerikadan qayıdan kimi Miyo Paris konservatoriyasına professor dəvəti aldı və bu işə o, gücünü və sevgisini sərf edirdi. Hətta çox ağır xəstəliyi zamanında belə o, öz işini dayandırmır, evdə yataqda belə olsa tələbələrini qəbul edirdi.

Bəstəkar yaradıcılığının son dövrlərində: **4 opera – monumental və kamera, 5 balet, 8 simfoniya, 5 kvartet, instrumental süitalar, konsertlər bəstələyir və yenidən kantata janrına, teatr və kino musiqisi janrına müraciət edir.**

Bu illərdə əhəmiyyətli opuslardan–Yerusəlimin 3000 illik yubileyinə həsr olunmuş **“David” operasını** göstərmək olar. **Opera 1954-cü ildə Yerusəlimdə oratoriya formasında ifa olunmuşdur.**

Bəstəkarın 70 illiyi (1962) Avropanın və Amerikanın müxtəlif şəhərlərində təntənəli, bayram əhval-ruhiyəli, konsertlərlə, festivallarla qeyd olunmuşdur. Doğma şəhəri olan Eksedə festival keçirilir və “Orfeyin əzabları” operası səhnəyə qoyulur.

Ömrünün son illərində o, Jenevada kiçik bir ev tutur. Orada Miyo simli alətlər üçün Kvartet, nəfəsli alətlər üçün Kvintet və bir neçə xor əsərləri və eləcə də özünün “Mənim xoşbəxt həyatım” adlı avtobioqrafik kitabını tamamlayır.

Darius Miyo 1974-cü ildə Jenevədə vəfat etmiş və Eskedə ailəvi sərdabədə dəfn edilmişdir.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 15.

Mövzu №15. Fransa musiqi mədəniyyəti:A.Oneqqer.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

Qeyd: Fransa musiqi mədəniyyəti haqqında xülasəyə 14-cü mühazirədə bax.

**ARTUR ONEQQER
(1892-1955)**

Oneqger yaradıcılığında biz onun **tonal musiqisi prinsiplərinə sadıq olmasının şahidi oluruq.**

Böyük polifonistlərin irsindən bəhrələnərək, “yenilik xatirinə yenilik” ilə səthi lovgalıqdan uzaq olan **Artur Oneqger** yeni ifadə üsulları, musiqi fikrinin ciddi və səmimi ifadələri axtarışında idi. **Onun yaradıcılıq yolu özünəməxsusluğu və orijinallığı ilə seçilirdi. “Ona xalq hərəkatı qəhrəmanlarının obrazlarına aid mövzular və eləcə də yeni bədii üsullar tətbiq etmək imkanları yaradan böyük fəlsəfi mövzular daha yaxın idi”. “Çar David”, “Janna Dark”, “Sülhün səsi” oratoriyalarının yaranması bu fikri bilavasitə təsdiq edir.**

Artur Oneqger Fransız əsilli İsveçrəli bəstəkardır. Həyatının böyük hissəsini Parisdə keçirmişdir. Oneqger, “Altılıq” qrupunun bir üzvü idi. Fransız musiqisinə önəmli qatqıları olmuşdur.

Artur Oneqger 10 mart 1892-ci ildə Fransanın şimal-qərbində yerləşən Havr şəhərində doğulmuşdur. Anası onu musiqiyə yönəltdi. Oneqger 1910-cü ildə Çürix Konservatoriyasına daxil olmuş, 1911-ci ildə isə Paris Konservatoriyasında dərs almağa başlamışdır. Paris Konservatoriyasında dərs deyən Çarles Vidordan bəstəkarlıq və orkestrləşmə dərsləri alaraq savadını artırmışdır. Məşhur alman bəstəkari İohann Sebastyan Baxı özünə nüsxə almışdır.

1919-cü ildə “Altılıq” qrupunun quruluşunda önəmli rol oynamışdır. 1921-ci ildə Bibliya əsasında İsveçrə teatrının sifarişləri ilə **“Le Roi David” (“Kral David”) adlı oratoriyası ilə məşhurlaşdı** və musiqili səhnə əsərləri bəstələməyə başladı.

Daha sonra **“Judith”, “Phaedre”, “Antigone”** adlı oratoriyalarını bəstələdi. Yazdığı bu əsərlərin ortaq özəlliyi səhnəyə yönəlmiş olmasıdır. Bu əsərlər əvvəlcə opera olaraq düşünülmüş olsalar da daha sonra oratoriya olaraq səsləndirilmişdir.

Oneqger 1924-cü ildə ilk dəfə Parisdə səsləndirilən “Pasifik 231” adlı əsəriylə böyük bir uğur əldə etmişdir. “Pasifik 231” əsərində saatda 160 km sürətlə gedən 300 tonluq bir lokomotivin dəmir yolunda yaratdığı fiziki gücünü eşitdirmək məqsədi olmuşdur.

Oneqger konsert yaradıcılığını davam etdirir, 3-cü, 4-cü və 5-ci simfoniya bəstələyir, xalq mövzuları əsasında Milad kantatasını bəstələyir. Ömrünün son illərini Oneqger Parisdə yaşamış **və Fransız Akademiyasının fəxri ordeninə layiq görülmüşdür. Bəstəkar 1955-ci ildə Parisdə ürək çatışmamazlığından vəfat etmişdir.**

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 16.

Mövzu №16. Fransa musiqi mədəniyyəti:F. Pulenk.

Plan: 1.Bəstəkarın həyatına baxış.
2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

FRANSİS PULENK
(1899-1963)

Mənim musiqim – mənim portretimdir.

F. Pulenk.

F. Pulenk – XX əsrin ən görkəmli Fransız bəstəkarlarından. O, **musiqi tarixinə “Altılıq”birliyinin nümayəndəsi** kimi daxil olmuşdur. Altılıqda ən gənc üzvü olan Pulenk istedadı, gözəl insani keyfiyyətləri ilə tez bir zamanda insanların sevgisini qazana bilmişdir. Bəstələdiyi musiqi janrları arasında mahnılar, fortepiano musiqisi, oratoriya, opera, balet və orkestr musiqisi mövcuddur.

F. Pulenk Parisdə 1899-cu iri sənayeçi ailəsində anadan olmuşdur. Atası böyük bir sənayeçi idi. Gözəl musiqiçi olan anası ilk müəllimi olaraq ona, musiqiyə - Motsart, Şuman, Şubert, Şopenin musiqisinə olan sevgisini ötürmüşdür. 15 yaşından onun musiqi təhsili **pianoçu R. Vinyes və bəstəkar Ş. Keklenin rəhbərliyi** ilə davam edir. Onlar gənc musiqçinin marağını müasir incəsənətə, K. Debüssi, M. Ravel, eləcə də gənclərin yeni sevimliyi olan İ. Stravinski və E. Sati sənətinə yönəldirlər. Pulenk gəncliyi Birinci Dünya müharibəsi illərinə təsadüf etmişdir. Onu əsgərliyə çağırırlar, bu da onun konservatoriyaya daxil olmasına mane olur. Paris səhnəsində isə Pulenk daha əvvəl çıxış etmişdi. **1917-ci ildə, 18 yaşlı bəstəkar yeni musiqi konsertlərinin birində bariton və instrumental ansambl üçün “Zənci rapsodiyası”nı ifa edir. Əsər o qədər bəyənilir ki, Pulenk o dəqiqə məşhurlaşır.**

Uğurdan həvəslənən bəstəkar **“Bestiariy”, “Kokardlar” vokal silsilələrini,“Daimi hərəkət”, “Gəzintilər” fortepiano pyeslərini, orkestr ilə fortepiano üçün “Səhər serenadası” xoreoqrafik konsertini, “Lani” - oxuma ilə baletini yazır.**

Pulenkin erkən əsərlərində artıq onun temperamentinin müəyyən tərəfləri, zövqü, yaradıcılıq üslubu, musiqisinin xüsusi tam paris çalarları, onun paris şansonu ilə qırılmaz bağlılığı hiss olunur. 30-cu illərdə bəstəkarın lirik istedadı çiçəklənir. O, həvəslə vokal musiqi janrlarında işləyir: mahnılar, **kantatalar, xor silsilələri yazır**. Bəstəkar, Pyer Bernakin sifətində mahnılarının istedadlı təfsirçisinə qovuşur. Pianoçu kimi onunla 20 ildən artıq Avropa və Amerikanın şəhərlərində uğurla qastrol səfərlərində olmuşdur.

Pulenkin dini mövzulara yazdığı xor əsərləri – messa tövbə vaxtı üçün dörd motet böyük bədii maraq oyadır. Sonralar, **50-ci illərdə “Stabat mater”, “Gloria”, dörd milad moteti (Четыре рождественских мотета) yazılır**. Bütün əsərlər üslubuna görə çox müxtəlif planlıdır, onlarda Qiyom de Maşodan H. Berliozadək Fransanın xor musiqisinin müxtəlif zamanlarının ənənələri əks olunub. Onun, P. Elyuarın sözlərinə **ikili a capella xoru üçün yazdığı “İnsan sevinci” («Лик человеческий»)** əsəri müharibənin ağır günlərini, eyni zamanda qələbəyə inam hissini əks etdirir.

Pulenkin dini mövzulara yazdığı xor əsərləri – messa tövbə vaxtı üçün dörd motet böyük bədii maraq oyadır. **50-ci illərdə “Stabat mater”, “Gloria”, dörd milad moteti (Четыре рождественских мотета) yazılır**. Bütün əsərlər üslubuna görə çox müxtəlif planlıdır, onlarda Qiyom de Maşodan H. Berliozadək Fransanın xor musiqisinin müxtəlif zamanlarının ənənələri əks olunub. Onun, P. Elyuarın sözlərinə **ikili a capella xoru üçün yazdığı “İnsan sevinci” («Лик человеческий»)** əsəri müharibənin ağır günlərini, eləcə də qələbəyə inam hissini əks etdirir.

Bəstəkar özünü opera janrında görkəmli ustad-dramaturq kimi göstərmişdir. **İlk operası “Tereziya sinəsində” («Груды Терезия», 1944-cü il, fars H. Apollinerin məzmununa) şən, yüngül opera-buffa janrındadır. Sonrakı iki operası başqa janrdadır. Bu, dərin psixoloji inkişafda verilən dramlardır.**

“Carmelitlərin Dialoqları” (lib. J. Bernanos, 1953) Fransa İnkilabı zamanı Karmelit monastırının sakinlərinin ölümünün qaranlıq tarixini, iman naminə qəhrəmanlıqla qurban verdiklərini göstərir. “İnsan səsi” (J. Cocteau, 1958-nin dramı əsasında) canlı və hörmətli bir insanın səsini eşitdirən lirik monodramdır - həsrət və tənhalıq səsi, tərک edilmiş qadının səsi. Pulenkin bütün əsərlərinin arasında bu opera ona daha çox dünya şöhrəti gətirmişdir.

Pulenkin yaradıcılıq yolunu **2 sonatası tamamlayır: S. Prokofyevə həsr olunmuş qoboy və fortepiano üçün sonata və A. Oneqqərə həsr olunmuş klarnet və fortepiano üçün sonata. Bəstəkarın qəfil ölümü yaradıcılığının və qastrol səfərlərinin ən qızgın çağında onu həyatdan ayırır.**

Bəstəkarın yaradıcılıq irsi təqribən **150 əsərdən ibarətdir**. Bədii cəhətdən ən qiymətli əsərlərini – opera, kantata, xor silsilələri, mahnıları təşkil edir. Məhz bu janrlarda melodist-Pulenkin qüdrəti hiss olunur. O, melodiyları ilə Fransa və ondan kənarında məşhur olmuşdur.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 17.

Mövzu № 17. İspan musiqi mədəniyyəti: M. Falya.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

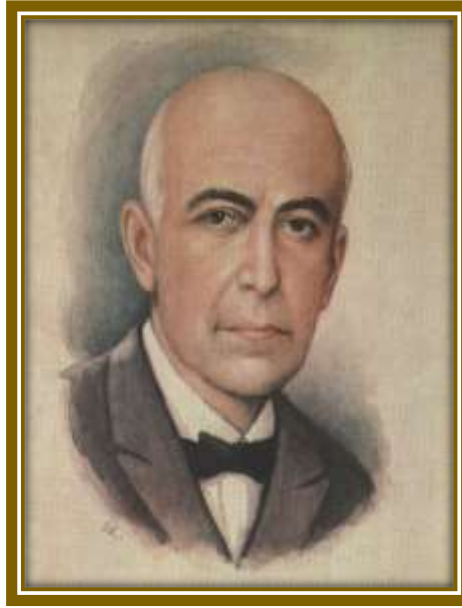
2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

Qərbi Avropa musiqi mədəniyyətinin tərkib hissəsi olan İspan musiqisi **ritmik xüsusiyyətləri, müxtəlif növlü rəqs və mahnıvarikiyi ilə dünyada şöhrət qazanmışdır**. Sarabanda, çakona, bolero, xabanera, fandanqo kimi rəqslər İspaniyada xalq yaradıcılığının əsasını təşkil edir.

XIX əsrin ikinci yarısında İspaniyada **F. Pedrel** tərəfindən milli musiqi məktəbi yaranır. İ.Albenis, E.Qranados, M.de Falya kimi bəstəkarlar, X. Mamen X. Monasterio kimi skiripkaşı, R. Vinyes kimi pianoşu, E. Arbas kimi dirijor və bir sıra digər ifaçı və sənətkarlar yetişir, ispan ifaçılıq sənəti yüksək mərhələyə qalxır.

XX əsrdə ispan musiqi mədəniyyətinin çiçəklənmə dövrü başlamışdır. Bu dövrdə **K. del Kampo-i-Savaleta, Q. Pittaluqa, E. Xalfter, O. Espla** bəstəkarlıqla məşğul olaraq müasir ispan musiqisinin inkişafında səylə çalışmışlar. Həmçinin pianoçu və dirijor **X. İturbi**, müğənnilərdən **V. de Los Anxelos, A.Salasar, X. Suvira** fəaliyyət göstərmişlər.

MANUEL DE FALYA
(1876-1946)

XX əsr İspan musiqisinin görkəmli nümayəndəsi, bəstəkar və pianoçu **Manuel de Falya 23 noyabr 1876-cı ildə Kadisdə anadan olmuşdur**. Əvvəllər Madriddə, 1907-ci ildən etibarən Parisdə yaşamış, impressionizm, ekspressionizm kimi cərəyanlarla tanış olmuşdur.

Hələ Madrid Konservatoriyasında təhsil alarkən **1905-ci ildə ən yaxşı əsərlərindən sayılan “Həyat qısaadır” operasını yazır**. Bəstəkarın yaradıcılığında daima milli kolorit diqqəti cəlb edir.

Parisə köçdükdən sonra o, K. Debüssi, M. Ravel ilə əlaqə saxlayaraq impressionizm üslubunu mənimsəyir. Lakin buna baxmayaraq onun yaradıcılığında daima ahəngdar ispan nəğmələri, milli süjet və üslub öz əksini tapır.

1908-ci ildə Falya Teofil Qotyenin mətninə bir sıra pyes və romanslar, 1911-ci ildə “Yeddi ispan xalq mahnıları” məcmuəsini yazmışdır.

Bəstəkarın yaradıcılığı çoxsahəlidir. Opera, balet, simfonik orkestr, kamera orkestri üçün müxtəlif janrlı əsərlərlə yanaşı həmçinin xalq mahnılarının işləmələri onun qələminin məhsuludur. Falyanın “Həyat qısaadır” (1905) operası, “Sehrkar məhəbbət”, “Üçkünc” baletləri (1919), fortepiano ilə simfonik orkestr üçün “İspan bağlarında gecələr” (1915), fortepiano pyesləri ispan musiqi mədəniyyəti xəzinəsinə daxil olmuşdur. Bəstəkarın çox janrlı fəaliyyətində ritm zənginliyi, rəng çalarları, melodik cazibədarlıq üstünlük təşkil edir. O, harmonik funksiyalarında impressionistliklə yanaşı qeyri-müəyyənlikdən də uzaqlaşmağı nümayiş etdirir.

M. de Falyanın məişət dramı olan **“Həyat qısaadır” operasının ilk tamaşası 1913-cü ildə əvvəlcə Parisdə, sonra Madriddə keçirilərək geniş kütlə dinləyicilərinin rəğbətini qazanmışdır**. O zamandan etibarən Falya ispan musiqisinin təbliğatçısı, milli xüsusiyyətləri məharətlə təsvir edə bilən bəstəkar kimi tanınmağa başladı.

1914-cü ildə Falya İspanyaya qayıdaraq Qranadada yaşayır. Orada o, ispan şairi və dramaturqu Qarsia Lorca ilə görüşür. Bu da bəstəkarın yaradıcılığında müsbət rol oynamışdır. Uzun müddət Parisdə yaşamış Falya balet janrına böyük maraq göstərirdi. O, Stravinski, Debüssi, Ravelin xareoqrafik əsərlərinə böyük maraq göstərir və nəhayət balet yazmaq qərarına gəlir. Bəstəkarın **“Üçkünc” və “Sehrkar məhəbbət” baletləri** melodiyasının zənginliyi, impressionist əsası, eyni zamanda ispan milli melodikası və ritmi ilə, kolorit etibarilə, zəngin orkestr yazısı ilə diqqəti cəlb

edir. Bir pərdəli “Sehrkar məhəbbət” baleti lirik, həyəcanlı, romantik əhval-ruhiyyə daşıyır. “Üçkünc” baletində isə ispan milli rəqsləri öz gözəlliyi ilə tərənnüm etdirilir.

“Sehrkar məhəbbət” baleti

Fortepiano ilə simfonik orkestr üçün yazılmış “İspan bağlarında gecələr” bəstəkarın ən yaxşı əsərlərindəndir. Üç hissədən ibarət olan, fortepiano musiqi alətində möhtəşəm ifa tərzini nümayiş etdirən bu əsəri müəllif “Fortepiano və orkestr üçün təəssürat” adlandırmışdır.

M. de Falyanın yaradıcılığında parlaq, ehtiraslı musiqi, eləcə də xalq janrı əsası neoklassitizmin modernist elenentləri ilə uzlaşır. Bu xüsusiyyəti **bəstəkarın “Piştaxta sahibi usta Pedro” kukla operasında müşahidə etmək olar.**

Falyanın fortepiano üçün dörd süitadan ibarət olan **“İspan pyesləri” melodiya və harmoniyası etibarilə çox zərif və incədir.** Bu pyeslərin hər birində aydın mənzərə, yaxud rəsmlərin parlaq cizgilərini görmək mümkündür.

1922-ci ildə bəstəkar fortepianonun müşayiəti ilə səs üçün “Yeddi ispan nəğməsi” vokal əsərini çap etdirir. Ümumiyyətlə, mahnı və rəqs intonasiyaları müəllifin ən yaxşı əsərlərində qabarıq şəkildə özünü göstərir. Əsərdə xalq mahnılarının mahiyyətinə toxunmadan bəstəkar fortepiano müşayiətini işləyib hazırlayaraq hər bir mahnının çoxsaylı rəngləri ilə bərabər emosional obrazlı məzmunun dinləyicinin nəzərinə çatdırmağa müyəssər olur. Xalq mahnılarının möhtəşəm akkordlarla harmonizə edilməsi bu pyeslərə xüsusi yaraşır verir.

Bəstəkar XX əsrin musiqi tarixində tənqidçisi kimi mövqe tutmuşdur.

M. de Falya 1940-cı ildə Argentinaya köçür və ömrünün sonunadək orada yaşayır. Argentinada o, pianoçu və dirijor kimi fəaliyyət göstərir.

M. de Falya 1946-cı ildə Alta-Qrasiyada vəfat etmişdir. Bəstəkarın əsərlərinin sayına görə çox da böyük olmayan yaradıcılığında onun xalqı ilə olan münasibəti, xalq musiqisinə məhəbbəti, milli folklor nümunələrindən istifadəsində müəllif istedadının parlaqlığı öz əksini tapır. O, Qərbi Avropa mühitində rastlaşdığı çətinliklərə baxmayaraq xalq yaradıcılığını özünəməxsus üslubda inkişaf etdirməyə, yaşatmağa nail ola bilmişdir. O, təkcə ispan musiqisinin böyük təmsilçisi yox, eyni zamanda XX əsrin ən maraqlı bəstəkarlarından olmuşdur.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 18.

Mövzu № 18. İtaliya musiqi mədəniyyəti: O. Rispiqi.

Plan: 1. Bəstəkarların həyatına baxış.

2. Yaradıcılıqlarının əsas xüsusiyyətləri.

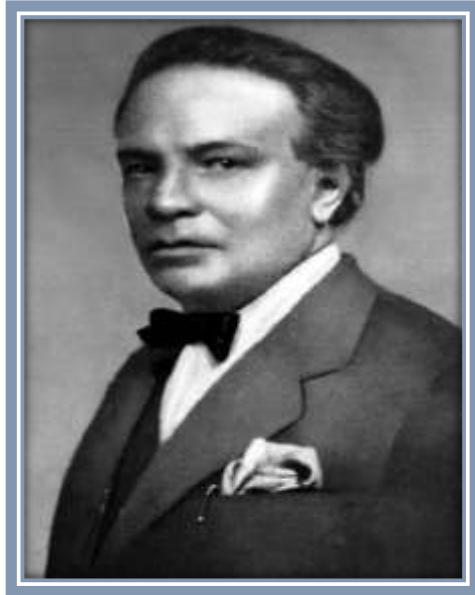
XX ƏSDRƏ İTALİYA MUSIQI MƏDƏNİYYƏTİ

XIX əsrdə italyan musiqisinin inkişafı Verdinin son şedevrləri, Maskanyı və Leonkavallonun möhtəşəm uğurları ilə tamamlanır. Bu dövrdə Verdinin davamçısı olaraq Puççini musiqi dramaturgiyası və vokal melodiyalar sahəsində yeni yollar açan bəstəkarlardan olmuşdur. Puççinin yenilikləri tezliklə müxtəlif milli məktəblərin bəstəkarları tərəfindən istifadə edilmişdir. Belə ki, XX əsrdə italyan opera partiturasının əsas hissəsi (E. Volf-Ferrari, F. Çilea, U. Cordano, F. Alfano) əvvəlki operaların yazı üslubuna əsaslanaraq saysız-hesabsız variasiyalardan ibarət olub sadəcə yüngülcə müasir üsullarla zənginləşdirilmişdir ki, bu da milli xalq operasının krizisindən xəbər verirdi.

Hələ XIX əsrin ikinci yarısından başlayaraq, italyan milli musiqisində simfonik və kamera-instrumental janrını inkişaf etdirmək cəhdləri praktik olaraq yararsız idi. C. Skambatinin, C. Martuççinin, Mendelson və Bramsın ənənələrinə əsaslanaraq yazdıqları simfoniya **ekletizmi** aşı bilmirlər; **M. E. Bossinin orqan yaradıcılığı, alman romantik musiqisini Şumandan Listə və Vaqnerə qədər nümayiş etdirərək təkrarçılıqdan yüksək səviyyəyə qalxa bilməmişdir.**

Əsrin əvvəlindən başlayaraq İtaliyada **kotolisizmin təsiri güclənir** ki, bu musiqidə də özünü göstərir. Kotolik dini musiqi nümunələrinin publikasiyası milli ənənələrin dirçəlişində yeni yollar axtaran bəstəkarların diqqətini cəlb edir. Qriqoriyan xorallarına, qədim italyan polifoniyasına (Polestrina), dini janr və formalarına maraq 20-30-cu illərdə xüsusən güclənir.

İtalyan musiqi həyatında hökmranlıq edən konservarizmlə, gənc nəslin nümayəndələri – Respiqi, Pitsetti, Malipyero və Kazella mübarizə aparırdılar. Hələ bir qədər əvvəl, 1917-ci ildə onlar simfonik konsertlərin repertuarını dəyişdirmək məqsədini qarşıya qoymaqla Milli musiqi cəmiyyətini yaratdılar. Yeni musiqinin yayılması üçün onlar mətbuatdan da istifadə edirdilər.

OTTORINO RESPİQİ
(1879-1936)

Ottorino Respighi 1879-cu ildə İtaliyanın Boloqna şəhərində doğulmuşdur. O, pianino və skripka dərslərini pianoçu atasından almışdır. Violonçel və skripka ifasını mükəmməlləşdirmək üçün Cuzeppe Martukki adlı sənət məktəbinə daxil olur və burada Luigi Torçidən dərslər almışdır. 1899-cu ildə skripka diplomunu aldıqdan sonra Rus İmperatorluq orkestrində çalmaq üçün Rusiyaya gedir. Bu beş aylıq Rusiya səyahəti içərisində **Rimski-Korsakovdan musiqi dərsləri alır.** Bu dərslərin sayəsində ikinci dəfə musiqi savadı ilə diplom alan sənətkar Boloqnaya geri dönür. **1905- ci ildə Король Энцо (“Kral Entso”), 1909-cu ildə “Семирамида” operalarını bətələyir.**

Respighi XX əsrin ikinci on ilində bir ifaçı və bəstəkar kimi çıxış edir. 1913-cü ildə müəllim kimi Santa Cecilia Akademiyasında dərslər demişdir. Eləcə də bu ildə “Мария Виктория” operasını yazır. Həyatının qalan hissəsini bu məktəbin yerləşdiyi Roma şəhərində tamamlamışdır. **1919-cu ildə ilk dəfə ölkələrarası şöhrət qazanmasına səbəb olan “Fountains of Rome” (“Roma çeşmələri”) adlı əsəri ifa edilir.**

Rus xalq mövzuları əsasında “Волшебная лавка” (“Səhrli mağaza”), eləcə də “Волшебные часы” (“Səhrli saat”) baletlərini bətələyir.

1925-ci ildə keçmiş tələbəsi Elza Olivieri-Sangiakomo ilə evlənir. 1923-cü ildən 1926-cı ilədək konservatoriyada rejissorluq yapır. 1932-ci ildə İtaliya Kral Akademiyasına seçilir. **Braziliyaya səyahətinin nəticəsində “Braziliyadan təəssuratlar” adlı əsərini bəstələyir.** İlk tamaşasını 1928-ci ildə Rio-de-Janeyroda reallaşdırır. Braziliyadan gəmi ilə İtaliyaya dönərkən bir təsadüf nəticəsində **məşhur fizik Enrico Fermi ilə tanış olur.** İkili uzun söhbətləri sırasında fizika tərəfdən musiqi sənətini incələməyə çalışır. Dostluqları Respiqinin ölüm ili olan 1936-cı ilə qədər davam etdi.

Bəstəkar 1936-cı ildə ürək çatışmazlığı nəticəsində vəfat etmişdir.

XX əsrin birinci yarısında İtaliya musiqisi tarixində. **Respigi canlı proqramlı simfonik əsərlərin (“Roma çeşmələri”, “Roma şamları”)** müəllifi kimi daxil olmuşdur.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

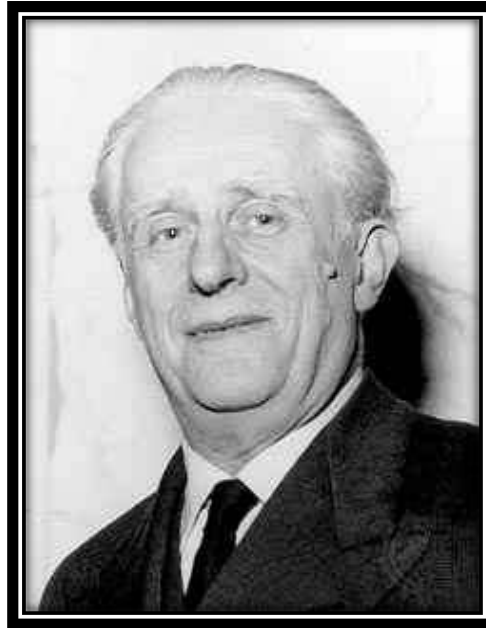
Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 19.

Mövzu № 19. İtaliya musiqi mədəniyyəti: C.Malipyero.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

**CAN FRANÇESKO MALİPYERO
(1882-1973)**

XX əsr İtalyan musiqisinə, **Malipyero simfonik, kamera-vokal, kamera-instrumental, teatr** kimi müxtəlif musiqi incəsənəti sahəsində böyük sərvət bəxş etmişdir. **Can Françesko Malipyero 1882-ci il, martın 18-də Venesiyada pianoçu Luidji Malipyeronun ailəsində anadan olmuşdur.** Onun babası Françesko Malipyero XIX əsrin 50-ci illərində Verdinin rəqibi hesab olunurdu. Can Françesko 9 yaşından skripkada çalmağı öyrənmiş, 11 yaşında atası ilə Almaniya və Avstriyaya səfərini qət etmişdi; Vyana konservatoriyasında bir il ərzində o, harmoniyanı öyrənir və 1899–cu ildə Venesiyaya qayıtmış və musiqi texnikumunda M. E. Bossinin sinfində təhsil alır. Müəlliminin, Bolonya litseyinin rəhbəri vəzifəsinə gedişindən sonra

Malipyero bir müddət kompozisiya ilə sərbəst məşğul olur və 1904-cü ildə Bolonya litseyini bitirir. Professional musiqi təhsilinin olmasına baxmayaraq o, özü özünü inkişaf etdirir, ən çox isə alman və ingilis musiqisinin, eləcə də Vaqnerin musiqisi ilə tanışlığı böyük əhəmiyyət daşıyırdı. Sonralar, 1908-1909-cu illərdə o, berində Bruxun mühazirələrinə getmişdir.

Malipyero Parisə gəlir və Ravel, Vinyes, Roje-Dyükasla yaxınlaşır, Stravinski ilə tanış olur. Parisin qızğın musiqili-teatral həyatı onun yaddaşında dərin iz burxır.

Müharibədən əvvəlki dövrdə Malipyero, incə, nostalji cizgilərlə dolu bir çox fortepiano silsiləsini yaradır. **Bunlar – “Kiçik ay poemaları” (1910), “Payız prelüdləri” (1914), “Azolan poemaları”dır (1916). “Tale sonetləri” (1909) vokal silsiləsi bu fortepiano opuslarına yaxındır.**

Həmin illərin irihəcmli əsərlərinə, avstro-alman romantik simfonizminin təsiri ilə yaranan **“Qəhrəmanlar simfoniyası” (1905), “Dəniz simfoniyası” (1906) və “Sükut və ölümün simfoniyası” (1908) aiddir.**

Malipyero üçün ilk orijinal üslubda olan əsəri **1911–ci ildə yazdığı “Quşların həyatı” başlığı ilə üç hissəli («Черноголовка», «Дятел», «Сова») “Naturadan lövhələr” («Impression dal vero») adlı partiturasıdır. Onun ardınca 1915-ci ildə “Naturadan lövhələr II” («Беседа колоколов», «Кипарисы и ветер», «Деревенское веселье»), 1922-ci ildə isə “Naturadan lövhələr III” («Праздник в Чертовой долине», «Петухи», «Тарантелла на острове Капри») yazılmışdır ki, bu üç əsər tam mürəkkəb, intellektual, ziddiyyətli əhval-ruhiyyəsi ilə özünəməxsus simfonik silsilə təşkil edirdi.**

20-30-cu illərdə Malipyero bir-birinin ardınca məzmun və üslub baxımından müxtəlif əsərlər yazır. Bütün bu əsərlərdə mövzuların, obrazların, əhval-ruhiyyənin qarışığı ilə yanaşı bir sabit intonasianı – **folklor musiqisinin janr və formalarının italyan klassikası ilə birləşməsini görürük.**

20-ci illərin əvvəllərində Malipyero **İtaliyanın musiqi dünyasında avtoritet** qazanır. Bu illərdə onun uzun müddətli pedaqogi fəaliyyəti başlanır. Bəstəkar, 1921-1924-cü illərdə Parm, 1932-ci ildən 1953-cü ilədək Venesiya konservatoriyasında kurs aparır. Siyenada Vivaldi İnstitutunda (1940-1953) və Venesiya konservatoriyasında müdir işləməsi də onun böyük avtoritetindən xəbər verir.

Malipyeronun üslub axtarışlarının özünəməxsusluğu 20-30-cu illərin simfonik əsərlərində özünü göstərir. Bu illərdə **“Çimaroziya” (1922), “Sükutda fasilələr” orkestr süitaları, fortepiano ilə orkestr üçün Mövzusuz variasiyalar (1924), on bir alət üçün Riçerkarlar və “Uydurmalar” (1925-1926), orkestr üçün Konsertlər (1931), Skripka Konserti (1932), Birinci və İkinci fortepiano konsertləri (1934,1937), orkestr ilə skripka, violonçel və fortepiano üçün Üçlü konsert (1938) xüsusi seçilir.**

Operalarının əksəriyyətində o, Vaqner kimi özü librettoları yazırdı. Yeni opera formalarının axtarışlarının nəticəsi olaraq, Malipyeronun ilk əhəmiyyətli musiqili-səhnə əsəri **“Orfeidlər” trilogiyası (1918-1922) olmuşdur ki, onun ardınca eyni janrda yazılan “Qoldoninin üç komediyası” (1920-1922) və “Venesiya misteriyası” (1925-1928) partituraları meydana gəlir. İtaliyada trilogiya uğur qazanmır, lakin Almaniyada ola bilər ki, ekspressionizmlə qohumluğuna görə əsərin səhnələşdirilməsi uğurlu olur.**

Sonuncu trilogiyası üzərində işi zamanı Malipyero iki musiqili dram yaradır: **“Filomena və onun heyranı” (1925) və “Merlin, orqan ustası” (1927).** Xüsusi olaraq bəstəkarın opera yaradıcılığı 1929-cu illərdə intensivləşir, bu zaman o, **“Gecə yarışı” (“yeddi səhnə noktürləri” başlığı altında) operasını yazır. Onun ardınca bir sıra partitura yazılır.** Əvvəlcə Almaniyada, sonra isə Romada tamaşaya qoyulan, Pirandellonun librettosuna yazılan **“Dəyişdirilmiş oğul haqqında əfsanə” (1933) operası xüsusən qeyd olunmalıdır. Roma səhnəsində əsər qalmaqla qarşılanır ki,**

sonda XI papa Piy bu işə qarışır və opera müəlliflərini ədəbsizlikdə iddiham edir. Nəticədə operanın qoyuluşu İtaliyada qadağan olunur.

“Orfeidlər” trilogiyası

Malipyeronun opera yaradıcılığının yeni dövrü İkinci Dünya müharibəsindən sonra başlayır. Bu dövrdə o, **“Səma və cəhənnəm dünyaları” (1949), “Azmış oğul” (1952), “Əsir alınan Venera” (1955), “Don Juan” (1963), “Cənab Tartüf, yalançı” (1966) və s. operalarını yazır.**

Sonralar bəstəkar simfonik janrda yazmağa davam edir və **“Zənglər simfoniyası” (1945), Simfoniya in memoriam (1946) və başqa əsərlərini yaradır ki, onlarda yenicə qurtarmış müharibə əks olunur. Bunlarla yanaşı o, 40-60-cı illərdə kamera-instrumental, kantata-oratorial janrlara müraciət etmiş, konsertlər və başqa əsərlər də yazmışdır. Yaşının çox olmasına baxmayaraq onun yaradıcılıq aktivliyi aşağı düşmürdü: valinka simfoniyasını 1969-cu il 87 yaşında, “İskariot” operasını isə daha sonra yazmışdır.**

Ömrünün son iyirmi ilini Malipyero Venesiya yaxınlığında Azolano kəndində, hərdən-bir konservatoriya tələbələri ilə məşğul olaraq keçirirdi. Bəstəkar 1973-cü il, avqustun 1-də 91 yaşında dünyasını dəyişmişdir.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 20.

Mövzu № 20. İtaliya musiqi mədəniyyəti: C.Puççini.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

2.Yaradıcılığın əsas xüsusiyyətləri.

XX ƏSDRƏ İTALİYA MUSIQI MƏDƏNİYYƏTİ

XIX əsrdə italyan musiqisinin inkişafı Verdinin son şedevrləri, Maskanyi və Leonkavallonun möhtəşəm uğurları ilə tamamlanır. Bu dövrdə Verdinin davamçısı olaraq Puççini musiqi dramaturgiyası və vokal melodiyalar sahəsində yeni

yollar açan bəstəkarlardan olmuşdur. Puççininin yenilikləri tezliklə müxtəlif milli məktəblərin bəstəkarları tərəfindən istifadə edilmişdir. Belə ki, XX əsrdə italyan opera partiturasının əsas hissəsi (E. Volf-Ferrari, F. Çilea, U. Cordano, F. Alfano) əvvəlki operaların yazı üslubuna əsaslanaraq saysız-hesabsız variasiyalardan ibarət olub sadəcə yüngülcə müasir üsullarla zənginləşdirilmişdir ki, bu da milli xalq operasının krizisindən xəbər verirdi.

Hələ XIX əsrin ikinci yarısından başlayaraq, italyan milli musiqisində simfonik və kamera-instrumental janrını inkişaf etdirmək cəhdləri praktik olaraq yararsız idi. C. Skambatinin, C. Martuççinin, Mendelson və Bramsın ənənələrinə əsaslanaraq yazdıqları simfoniyalar **ekletizmi** aşı bilmirlər; **M. E. Bossinin orqan yaradıcılığı, alman romantik musiqisini Şumandan Listə və Vaqnerə qədər nümayiş etdirərək təkrarçılıqdan yüksək səviyyəyə qalxa bilməmişdir.**

Əsrin əvvəlindən başlayaraq İtaliyada **kotolisizmin təsiri güclənir** ki, bu musiqidə də özünü göstərir. Kotolik dini musiqi nümunələrinin publikasiyası milli ənənələrin dirçəlişində yeni yollar axtaran bəstəkarların diqqətini cəlb edir. Qriqoriyan xorallarına, qədim italyan polifoniyasına (Polestrina), dini janr və formalarına maraq 20-30-cu illərdə xüsusən güclənir.

İtalyan musiqi həyatında hökmranlıq edən konservarizmlə, gənc nəslin nümayəndələri – Respiqi, Pitsetti, Malipyero və Kazella mübarizə aparırdılar. Hələ bir qədər əvvəl, 1917-ci ildə onlar simfonik konsertlərin repertuarını dəyişdirmək məqsədini qarşıya qoymaqla Milli musiqi cəmiyyətini yaratdılar. Yeni musiqinin yayılması üçün onlar mətbuatdan da istifadə edirdilər.

GIAKOMO PUÇÇİNİ
(1858-1924)

Ciakomo Antonio Domeniko Mişel Sekondo Maria Puççini ya da qısaca Ciakomo Puççini İtalyan bəstəkarı, XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəllərində ən böyük bəstəkarlar arasında yer almışdır.

Ciakomo, 22 dekabr 1858-ci ildə yeddi uşaqly bir ailənin ilk erkək övladı olaraq Luççada dünyaya gəlmişdir. Atasını beş yaşında ikən itirmiş və təhsil almaq üçün dayısı Fortunato Maginin yanına göndərilmişdir. Fortunato onu həm yetənəkli,

həm də disiplinsiz biri olaraq görmüşdür. Musiqi keçmişini olan bir ailəyə mənsub olması, Ciakomonun da ataları kimi musiqi təhsili almasının başlıca səbəbidir.

Ciakomo musiqi təhsili sayəsində öncə kilsədə orqan çalmağa başlamışdır. Operaya olan marağı, konservatoriya müəllimi Angeloninin səyi ilə, Verdinin "Aida" operasının Pisa şəhərində 1876-cı ildə bir tamaşasından sonra başlayır. 1880-ci ildən 1883-cü ilə qədər Puççini Milan konservatoriyasında təhsil alır.

1882-ci ildə Sonzoqno musiqi evinin açdığı bir pərdəli lirik opera yarışmasına qatılır. Bəstəkarın "**Le Villi**" adlı bu ilk operası yarışmanı qazanmasa da, Ponçielli və Fontananın yardımıyla Verme teatrında 1884-cü ildə səhnəyə qoyulur.

Bunun sayəsində yayımcı Ricordinin diqqətini çəkən Puççiniyə ikinci bir opera sifarişi gəlir: "**Edqar**" operası.

Bu dövəmdə, Puççini Elvira ilə tanış olur və evlənilər. Bu evlilikdən Tonio adlı oğlu dünyaya gəlir.

Üçüncü operası, "Manon Lescaut", Puççiniyə sadəcə böyük uğur gətirir, həm də lirik yazıçı Luigi İllika və Cüzeppe Ciakosa ilə üç yeni opera üzərində işbirliyinə başlayır. Bu operaların ilki, Henri Murgerin bir parçası üzərində yazılan, romantik operaların ən yaxşısı arasında göstərilən "**Bohema**"dır. İkinci operası olan

"**Toska**", Puççininin naturalizmə ilk addımıdır.

Bəstəkarın üçüncü operası "**Madam Butterfly**", ilk tamaşada uğur qazanmasa da, daha sonrakı dövrlərdə böyük uğur qazanmışdır. Cakomo Puççini yeni operası üçün mövzunu "Madam Batterflay" və "Manon Lesko" operalarının Metropolitan Operada

premyerasında iştirak etmək üçün 1907-ci ildə Nyu-Yorka gəlmişdi. Böyük bəstəkar o zaman Amerika auditoriyası qarşısında çıxış etmişdi. **Amerika Puççinini, Puççini isə Amerikanı sevirdi.** Amerikalı dramaturqun tamaşası ingilis dilində bir söz bilməyən Cakomo Puççininin çox xoşuna gəlmişdi. Bəstəkar Madam Batterflay və Toska kimi faciəli taleyə malik qadınlardan fərqli bir obraz yaratmaq ideyası ilə yaşayırdı. 1910-cu ildə Cakomo Puççini yenidən Nyu Yorka qayıdır. Bu dəfə **"La Fanciulla del West" operasının** ilk tamaşasında iştirak etmək üçün. Operada əsas partiyaları **əfsanəvi Enriko Karuzo və Emmi Destin** ifa etməsi, **Arturo Toskaninin isə dirijorluq etməsi ona böyük şöhrət gətirmişdi.** Lakin operada mürəkkəb partiyaların olması onun tamaşaya qoyulmasını çətinləşdirirdi. Musiqi tənqidçiləri deyirlər ki, Puççini bu əsərini amerikalılara həsr edib. Puççini həqiqətən də Amerikada ən populyar opera bəstəkarı olaraq qalır.

Bəstəkar, 1903-cü ildə bir avtomobil qəzasında yaralanmış və total qalmışdır. Bunun nəticəsində çalışmaları da yavaşlamışdır.

Puccini 1924-cü ildə Brükseldə, gırtlığ xərçəncinin yol açdığı ağrılar nəticəsində dünyasını dəyişmişdir. Son operası "Turandot" yarımçıq qalmışdı. Franko Alfano son iki səhnəni tamamlamış olsa da, bu əsər illərlə fərqli finallarla səhnədə yer almışdır.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 21.

Mövzu №21. İngiltərə musiqi mədəniyyəti: B. Britten.

Plan: 1. Bəstəkarın həyatına baxış.

2. Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

XX ƏSRİN İNGİLİS MUSIQİ MƏDƏNİYYƏTİ

XIX əsrdə İngiltərədə **X. Perri** cə **Ç. Stanford** milli musiqi dirçəlişi **hərəkatına** rəhbərlik edirdilər. **E. Elqar** və **R. Boan Uilyams** bu yeni məktəbin görkəmli nümayəndələri olmuşlar.

XX əsrdə B. Britten, C. Ayrlend, Q. Bantok və digər bəstəkarların yaradıcılıqlarında impressionizm cərəyanının təsiri hiss olunurdu.

İngiltərənin bir sıra şəhərlərində musiqi festivalları keçirilirdi, London filarmoniyası, London simfonik orkestri, Bi-Bi-Si orkestri, həmçinin nəfəsli alətlər orkestri fəaliyyət göstərirdi. 1965-ci ildə Londonda böyük "Festival-xoll" zalı yeni üslubda bərpa olunmuşdu. 1922-ci ildə milli gecələr orkestri mütəmadi olaraq konsertlər verirdi. Oksford, Kembric, Birminhem və digər Universitetlərdə musiqi təlimi tədris edilirdi.

Musiqişünaslardan **Ç. Börni**, **A. Kare**, **S. Şarp**, dirijorlardan **Q. Vud**, **M. Serjent**, pianoçular **C. Mur**, **C. Oqdon**, skripkaçı **A. Kampoli**, gitaraçı **C. Uilyams**, müğənni **C. Vivien**, **C. Xammond**, **P. Pirs** və digərləri ingilis musiqi mədəniyyəti tarixində əhəmiyyətli mövqə tutmuşdur.

**Edvard Benjamin Britten
(1913 -1976)**

Yeni ingilis bəstəkarlıq məktəbini yaradan **Britten** dünya musiqi mədəniyyəti tarixinə novator bəstəkar kimi daxil olmuşdur. O, ingilis musiqi mədəniyyətində dərin iz qoymuş və XX əsrin musiqi tarixində -özünəməxsus mövqə tutmuşdur.

XX əsrin musiqi mədəniyyəti tarixində görkəmli simalardan sayılan **Benjamin Britten 22 noyabr, 1913-cü ildə İngiltərənin Loustoft şəhərində anadan olmuşdur**. O, bəstəkar olmaqla yanaşı həm də istedadlı pianoçu, dirijor və ictimai xadim idi. Müasir İngilis musiqisinin qabaqcıl nümayəndəsi öz təhsilini **Londonun “Kral musiqi kolleci”ndə almış** və ilk dəfə olaraq **1932-ci ildə kamera orkestri üçün yazdığı simfoniyyəni dinləyicilərə təqdim etmişdir**.

Bəstəkarın tenor, xor və simfonik orkestr üçün “Qəhrəman haqqında ballada” (1939), simfonik orkestr üçün “Simfoniya-rekviyem” (1940), “Musiqi səhərləri” (1941), fortepiano ilə simfonik orkestr üçün konserti (1938, 1945) erkən bəstələdiyi əsərlər sırasındadır.

Bir qədər sonra o, **simli orkestr üçün “Sadə variasiyalar”, “Mikelancelonun yeddi soneti” əsərlərini** yazır. Bəstəkarın **1945-ci ildə yazdığı “Piter Qeyms”, “Lukresiyanın danlağı” (1946), “Albert Xerrinq” (1947) operaları** İngiltərədə böyük şöhrət qazanaraq tezliklə Avropa və Amerika ölkələrində də səhnələşdirilmişdir. **1945-ci ildə Britten gənclər orkestri üçün “Pörsell mövzusunda variasiya və fuqalar” və 1949-cu ildə solistlər, xor və simfonik orkestr üçün anasının xatirəsinə “Bahar” simfoniyasını** yazır. Üç hissədən ibarət olan simfoniya soprano, tenor, qarışıq xor, oğlanlar xoru və simfonik orkestr üçün nəzərdə tutmuşdur.

Brittenin “Albert Xerrinq” komik operasında məişət səhnəsi satirik şəkildə təsvir olunur.

Bəstəkarın 1960-cı ildə yazdığı “Yay gecəsində rəya” operasında bir-biribdən ayrılmaz lirika və yumor hissləri, reallıq və fantastika Şekspirin möhtəşəm komediyasını tamaşaçıların nəzərinə çatdırılır.

Britten 1961-ci ildə tamamlayan “Müharibə rekviyemi”ni uşaq xoru, soprano, tenor, bariton səsləri, orqan və simfonik orkestr üçün yazmışdır. **Rekviyemin mətnini 1918-ci ildə müharibənin sonu ərəfəsində həlak olmuş ingilis şairi gənc U. Quen yazmışdır.**

Bəstəkarın bu əsəri sanki müharibənin dəhşətli günlərini unutmaq və işıqlı gələcəyə çağırış kimi səslənir. O, müharibəni yaşamış və sülh üçün mübazizə aparan insanların qəzəbli ittihamlarını və kədərini ifadə etdiyi bu əsərdə zəngin tembr səslənməsinə nail ola bilmişdir. **“Rekviyem” Brittenin yüksək nailiyyəti kimi qiymətləndirilmişdir.** Onun kamera ansamblları, kvartet, simli orkestr üçün sadə simfoniyası, eləcə də A. Puşkinin sözlərinə yazdığı silsilə əsərləri geniş kütlə təbəqəsi tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılanmışdır.

B. Britten 4 dekabr 1976-ci ildə Oldboroqda vəfat etmişdir. Britten yaşlılarından fərqli olaraq heç zaman bəstəkarlıq sahəsində hökm sürən ciddi qayda-qanunlara tabe olmamış, öz düşüncəsini, fantaziyağını, realist məqsədəuyğunluğunu yeritməyə çalışmışdır. O, yaradıcılıq fəaliyyətində səmərəliliyə üstünlük verirdi. Bəstəkar, onun yaradıcılığının öyrənilməsinə şərait yaradırdı. Lakin heç kəsin onun yaradıcılıq fəaliyyətinə müdaxilə etməsinə, məsləhət verməsinə imkan yaratmırdı.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 22.

Mövzu №22. ABŞ musiqi mədəniyyəti: C.Qerşvin.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

ABŞ MUSIQI MƏDƏNİYYƏTİ

ABŞ musiqi mədəniyyətinin formalaşması XVII əsrin sonlarından başlamışdır. Avropa, Afrika, sonralar Asiya musiqi ənənələrinin yeni torpağa gətirilməsi nəticəsində yeni musiqi mədəniyyəti meydana gəlmişdir. **Yerli amerikan hindularının qədim musiqisi birsəsli, pentatonikalı yazı ilə seçilirdi.**

Professional Amerika musiqisi XVIII əsrin sonlarında formalaşmış, XIX əsrdə bir sıra simfonik orkestr yaranmışdır. **1883-cü ildə Nyu-Yorkda “Metropolitan-opera”sı,** sonralar Çikaqoda, Yeni Orleanda, Bostonda opera teatrları açılır.

XX əsrin əvvəllərində ABŞ-da iki orjinal bəstəkar diqqət çəkir. Bunlardan biri **Ç. Ayva, digəri isə C.Qerşvindir.** Ayva məişət musiqisinin elementlərini orjinal instrumentovkalı iti harmoniyalarla birləşdirərək öz stilini yaratmışdır. Qerşvinin yaradıcılığı isə caz ənənələrinin, zənci folkloru və avropa klassik musiqisi ilə sintezindən ibarətdir. O bir çox estrada mahnılarının, operettaların, instrumental pyeslərin, myuzikalların **və bütün dünyada tanınmış “Porqi və Bess” operasının müəllifidir.**

Corc Qerşvin (əsl adı Yakob və ya Ceykob Qerşovits) 1898-ci il sentyabrın 26-da Yakob Qerşovits adı ilə Nyu-Yorkun Bruklin rayonunda Odessadan emiqrant kimi gəlmiş yəhudi ailəsində doğulmuşdur. 12 yaşında Corc sərbəst şəkildə fortepianoda çalmağı öyrənir. Sonralar, görkəmli bəstəkar olduqda belə o, ifa texnikasını gücləndirməkdə davam etmişdir. Belə məşqlər zamanı o, həmin dövrün unikal amerikan bəstəkarı olan Henri Douelle tanış olur (Douell musiqi yazısı prosesinə riyazi pozisiyada yanaşırdı və universal alqoritm yaratmağa çalışırdı).

1914-cü ildə Qerşvin musiqi ilə professionalcasına məşğul olmağa başlayır və müşayiətçi (akkompaniator) işləməyə başlayır. Artıq 2 ildən sonra gənc Qerşvinin ilk müəllif əsəri buraxılır “When You Want 'Em, You Can't Get 'Em” **(İstədiyiniz zaman onları ala bilməzsiniz)**. Baxmayaraq ki, əsər o qədər də uğurlu olmur, bununla belə Qerşvin bir neçə tanınmış Drobvey rejissor və prodüserlərini cəlb edə bilmişdi.

1916-cı illərdə Qerşvin restoranlarda çalışaraq pul qazanır və eyni zamanda fortepiano (müəllimi Ç. Xambitser), harmoniya (R. Qoldmark) və orkestrləşmədən dərs alırdı. 1918-1919-cu illərdə Brodveydə Qerşvinin bir çox əsəri ifa olundu.

1922-ci ildə “Blue Monday” adlı operasını yazır («135th Street» adı ilə də məşhurdur) və premyeradan sonra Pol Uaytmenin caz-bendinə bəstəkar kimi dəvət alır. Məhz Uaytmen üçün Qerşvin yaradıcılığının mirvarisi olan «Rhapsody in Blue» («Blüz tonlarında rapsodiya») yazmışdır.

1924-cü ildə Qerşvin Brodveydə ona ilk dəfə uğur gətirən “Lady, Be Good” müziklini yazır. Bu quruluşda Qerşvin ilk dəfə olaraq qardaşı Ayra Qerşvinlə çalışır ki, o, əsərin bütün tekstini yazır.

Qerşinin ən geniş və ambisiyalı işi Dyübos Xeyvordun romanı əsasında yazılmış **“Porqi və Bess” “folklor” operası (1935) olmuşdur. operanın librettosunun yazılışında Xeyvord iştirak etmişdir.**

1937-ci ilin əvvəllərində Qerşində baş beyinin şişi simptomları aşkarlanır. Onu xəstəxanaya yatırılar və bəstəkar **1937-ci ilin iyulun 11-də şişi götürmək üçün edilən əməliyyatdan sonra ayılmadan vəfat etmişdir.**

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənilməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

MÜHAZİRƏ № 23.

Mövzu № 23. Çexiya və Slovakiya musiqi mədəniyyəti:İ.Yanaçək.

Plan:1.Bəstəkarın həyatına baxış.

2.Yaradıcılığının əsas xüsusiyyətləri.

XX ƏSRDƏ ÇEX MUSIQİ MƏDƏNİYYƏTİ

Bildiyimiz kimi XIX əsrin sonu və XX əsrin əvvəllərində çex və slovak xalqlarının milli azadlıq və inqilabi mübarizəsi nəticəsində **Çexoslovakiya Respublikası yaranmışdır.** 1918-1938-ci illərdə çex musiqi sənəti öz inkişafını davam etdirirdi. Artıq bir sıra çex bəstəkarlarının fəaliyyəti diqqəti cəlb etməyə başladı. Gənc bəstəkarların yaradıcılıqlarında formal münasibət nəzərə çarpırdı.

V.Novak, Z.Neyedli musiqinin realist istiqaməti uğrunda mübarizə aparırdılar. Xüsusilə L.Bella Çexoslovakiyanın musiqi aləmində fəal iştirak edirdi. L.Yanaçək, B.Fiquş-Bistri, Şneyder-Trnavski, A.Moyres slovak musiqisinin əsasını qoymuşlar.

1935-1945-ci illərdə **V.Novakın “May simfoniya”sında O.Yeremiaşın “Qədim çex xoralına fantaziya”,** eləcə də digər çex bəstəkarlarının mahnı yaradıcılığında müqavimət ideyası tərənnüm etdirilir. **1945-ci ildən sonra yeni opera teatri simfonik orkestr, kamera ansambları “Praqa baharı” beynəlxalq festival müəssisəsi, bəstəkarlar ittifaqı və s. yaranır.** Çex musiqi xadimlərindən M. Barvik, Y. Qanus, kimi bəstəkarlar, A. Klima, İ. Şeyn kimi dirijorlar, Nemeçək, Buxner kimi musiqişünaslar, İlek, İ. Palniçək kimi pianoçular fəaliyyət göstərməyə başlamışlar.

B. Smetana və A. Dvorjakın davamçısı olan Leoş Yanaçəkin yaradıcılıq fəaliyyəti məhz bu dövrə təsadüf edir. Yanaçək milli koloritə istinad edərək, çex xalq mahnılarını dərinlən öyrənir və çex klassik musiqisinin inkişafını öz yaradıcılığında davam etdirirdi. Onun bəstəkarlıq fəaliyyəti Smetana, Dvorjak kimi çex klassiklərinin təsiri altında formalaşmışdır. **Hələ gənclik illərində rus mədəniyyəti ilə dərinlən maraqlanan Yanaçək rus sənətkarlarının əsərləri əsasında “Taras Bulba” (1918) simfonik rapsodiyası (N. Qoqol), “Katya Kabanova” operası (N. Ostrovski), “Cansız evdən olan” (F. Dostoyevski), “Kreyser sonatası” (L. Tolstoy) kimi əsərlər yazmışdır.** Görkəmli çex bəstəkarı, istedadlı musiqişünas, işgüzar tədqiqatçı və məşhur folklorçu olan **L. Yanaçək 1854-cü ildə Qukvaldide anadan olmuşdur.** O, Praqa, Leypsiq və Vyana konservatoriyalarında təhsil almışdır.

Yanaçək yaradıcılıq fəaliyyətinə Maravi, Brno şəhərlərində yaşayarkən başlamış və eyni zamanda müəllimlər institutunda musiqi müəllimi işləmişdir.

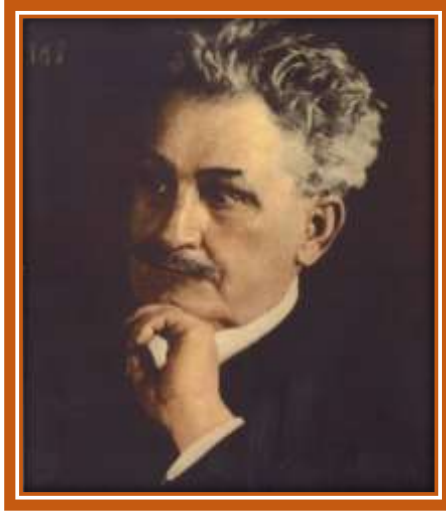
1903-cü ildə bəstəkar “Onun ögey qızı” operasını yazır. Bu operada xalq mahnı intonasiyaları, vokal-simfonik xüsusiyyətlər diqqəti cəlb edir. Opera 1916-ci

ildə Praqada müvəffəqiyyətlə tamaşaya qoyulduqdan sonra bəstəkar musiqisevərlərin böyük rəğbətini qazanır. Brnoda müəllimlik fəaliyyətini davam etdirən **bəstəkar bir sıra xarici cəmiyyətlərə və Akademiyalara üzv seçilir.**

Görkəmli çex bəstəkarı, istedadlı musiqişünas, işgüzar tədqiqatçı və məşhur folklorçu olan **L. Yanaçək 1854-cü ildə Qukvaldide anadan olmuşdur.** O, Praqa, Leypsiq və Vyana konservatoriyalarında təhsil almışdır.

Yanaçək yaradıcılıq fəaliyyətinə Maravi, Brno şəhərində yaşayarkən başlamış və eyni zamanda müəllimlər institutunda musiqi müəllimi işləmişdir.

1903-cü ildə bəstəkar “Onun ögey qızı” operasını yazır. Bu operada xalq mahnı intonasiyaları, vokal-simfonik xüsusiyyətlər diqqəti cəlb edir. Opera 1916-cı ildə Praqada müvəffəqiyyətlə tamaşaya qoyulduqdan sonra bəstəkar musiqisevərlərin böyük rəğbətini qazanır. Brnoda müəllimlik fəaliyyətini davam etdirən **bəstəkar bir sıra xarici cəmiyyətlərə və Akademiyalara üzv seçilir.**

“... Mən heç zaman arxaya baxmıram, daima ancaq irəli...”

LEOŞ YANAÇEK
(1854-1928)

Yanaçeken yaradıcılığında opera, simfoniya, kamera əsərləri kimi janrlar, eləcə də xalq mahnılarının işləmələri öz əksini tapmışdır. O, bəstəkar olmaqla yanaşı həm də gözəl musiqi tənqidçisi olmuşdur. Musiqiçi-psixoloq Yanaçekin musiqisi zəngin və dərin məzmunu ilə diqqəti cəlb edir. Bəstəkarın 1889-1890-cı illərdə simfonik orkestr üçün işlədiyi “Laş rəqs”ləri ona böyük şöhrət gətirirdi.

1926-cı ildə bəstəkar simfonik orkestr üçün beş hissədən ibarət olan “Simfoniyyə”ni tamamlayır. Əsərdə gənclik marağı, orkestr ahəngdarlığı özünü nümayiş etdirir. “Simfoniyyə” xalq yaradıcılığı ruhuna və xarakterinə nüfuz edərək müəllifin qarşısında tükənməz imkanlar yaradır.

Kamera musiqisi sahəsində bəstəkarın iki simli kvarteti diqqəti cəlb edir. Birinci kvartet (1923) məhəbbət naminə himn ilə tamamlanır. İkinci kvartet (1928), “Gizli məktublar” adlanaraq sevgiyə olan münasibəti tərənnüm edir. Fortepiano pyesi “01. X. 1905-ci ildə” bəstəkarın yaradıcılığında xüsusi yer tutaraq dramatizmlə əhatə olunan yüksək pafosla tamamlanır.

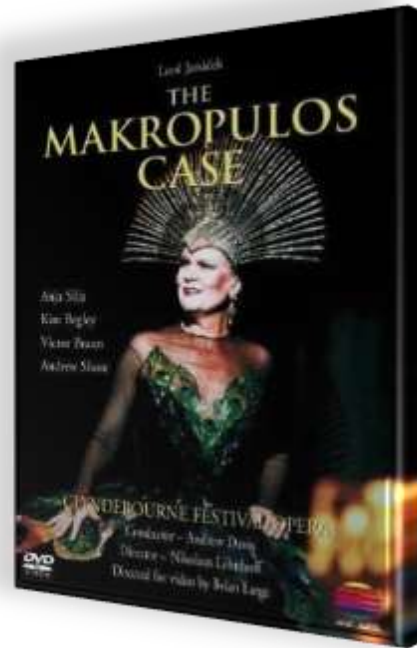
Bəstəkarın “Mariçka Maqdonova” (1905) xoru kəndli qızının acı taleyini təsvir edir. Burada kəndli oxuma intonasiyaları öz əksini tapır. Bu xorla yanaşı Yanaçək sosial mövzuda P. Bezruçun sözlərinə a kapella xor üçün “Qalt Kantoru” (1906), “Yetmiş min” (1909) əsərlərini də yazmışdır.

“Sarka” (1887) xalq məişət dramı əsasında “Romanın əvvəli” (1891), realist musiqili dram olan “Onun ögey qızı” (1903) operalarının müəllifidir.

N. Ostrovskinin “Tufan” əsəri üzrə Katya Kabanova (1921) operasında bəstəkara xas olan danışiq, nitq həmçinin rus mahnı intonasiyalarının sintezi diqqəti cəlb edir. Eləcə də “Hiyləgər tülkünün macəraları” (1923) nağıl-operasında heyvanlar aləmi ilə insan dünyası paralel surətdə inkişaf edərək öz əksini tapmışdır. Operanın səmimi musiqisi sənətkarın istedadını bir daha təsdiqləyir.

Yanaçekin “Makroplosun dərmanları” operasında həyat eleksrinin tapılması, onun sayəsində 300 il yaşamaq və həyatın mənasızlığı təsvir olunur. Harmoniyanın gərginliyi, orkestrin kəskin ifası bir qədər ekspressionist xarakter daşıyır.

Yanaçekin operaları müxtəlif janrlıdır: komik janrdə “Pan Broyçekin səyahəti”, psixoloji-sosial – “Katya Kabanova”, “Cansız evdən olan”, musiqili dram “Makroplosun dərmanları” və s. operaları forma və məzmun etibarilə bir-birindən fərqlənir.

Ekspressionist xüsusiyyətlər bəstəkarın “**Cansız evdən olan**” (1928) operasında daha parlaq surətdə özünü nümayiş etdirir. Operanın librettosunu bəstəkar özü işləmişdir. Lakin 1928-ci ildə bəstəkarın vəfatı ilə bağlı olaraq əsərin partiturası yarımçıq qalır. Partituranı onun tələbələri tamamlamışlar.

Həyatının son dövründə Yanaçək dörd solist, xor, simfonik orkestr və orqan üçün yazdığı “**Mötəbər messa**” slavyan mövzularına əsaslanaraq öz dinamikliyi və orijinallığı ilə diqqəti cəlb edir.

Yanaçekin musiqi dili xalq mahnıları, xüsusilə morav mahnılarının təsiri altında formalaşmışdır. O, insan danışığını, nitqini, ləhcəsini, öz yaxınlarının danışiq intonasiyalarını, küçə satıcılarının hay-küyünü, uşaqların şən kəkələmələrini və s. diqqətlə öyrənərək öz yaradıcılığında təsvir etməyə çalışmışdır.

Yanaçək 1928-ci ildə Moskvada vəfat etmişdir.

Yanaçekin yaradıcılığı XX əsrdə yaranan yeni cərəyanlardan kənar qalmamışdır. Onun bəstəkarlıq fəaliyyətində bir-birindən fərqlənən ənənələr çox qərribə bir şəkildə birləşir. Bəstəkarın ən yaxşı nailiyyətləri dünya musiqi mədəniyyəti xəzinəsinə daxil olmuşdur.

İnternet vasitəsilə bəstəkarın əsərlərinin dinlənməsi.

Müəllim: Axundova Sədaqət.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. T.Çeredniçenko. Musiqi janrı.1990.
2. E.V.Nazaykinski. Musiqidə stil və janr.-M.2003.
3. M. K.Mixaylov. Stil v muzıke.M-1981.
4. Ş. Həsənova. Musiqi tarixindən mühazirələr.III hissə.
3. Материал из Википедии — свободной энциклопедии
4. Vikipediya, azad ensiklopediya.
- 6.İstoriya zarubejnoj muzıku. M 1983-1988. Vıp. 1-5.
- 7.Ençiklopediya V 3 t. M.1998-2000.